

Hållbarhetsrapport 2018

Locum AB

Innehåll

Hållbarhetsrapport 2018	3
1 Verksamhet, verksamhetsstyrning, affärsmodell	4
1.1 Förvaltning, utveckling och uthyrning av lokaler i landstingets vårdfastigheter	4
1.2 Locum i landstinget	5
1.2.1 Vision och ledord	6
1.3 Hållbar verksamhet och hållbar utveckling	6
1.3.1 Fastigheters hållbarhetspåverkan, direkt och indirekt	7
1.3.2 Locums Hållbarhetspolicy	7
1.4 Certifierat ledningssystem, intern styrning och kontroll	9
1.4.1 Styrdokument	9
1.4.2 Styrdokument fastigheter	9
1.4.3 Integrerat och certifierat ledningssystem	9
1.4.4 Intern revision	10
1.5 Intern kontroll och risker knutna till hållbar verksamhet, hållbar utveckling	11
1.5.1 Risker knutna till Hållbarhetsrapporten 2018	12
1.6 Kravställning vid upphandling och landstingets uppförandekod för leverantörer	13
1.6.1 Relevanta ekonomiska, sociala och miljömässiga krav vid upphandling samt riskområden	13
1.6.2 Uppföljning av uppförandekoden	14
2 Effektivt miljöarbete, omsorg om miljön	15
2.1 Styrdokument knutna till Locums miljöarbete	16
2.2 Mål, indikatorer, utfall och genomförda aktiviteter under året	17
2.2.1 Miljöbyggnad – Locum vann förstapris!	17
2.2.2 Klimat	18
2.2.3 Energi	20
2.2.4 Material och produkter	22
2.2.5 Avfall	23
3 Socialt ansvarstagande, social hållbarhet, respekt för mänskliga rättigheter	25
3.1 Styrdokument knutna till området	25
3.2 Jämställdhet och jämlikhet	26
3.2.1 Årshjul för APT och SAM	26
3.3 Tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning	27
3.4 Nationella minoriteter och minoritetsspråk	28
3.5 Barnkonventionen	28
3.5.1 Förvaltning, utveckling och uthyrning av lokaler i landstingets vårdfastigheter:	29
3.5.2 Några aktiviteter under 2019	29
3.6 Folkhälsa	29
4 Nöjda och stolta medarbetare	32
4.1 Styrdokument knutna till området	32
4.2 Mål, indikatorer och utfall	32
4.3 Attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare	33
4.3.1 Kompetensförsörjning, utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling	33
4.3.2 Gott och inkluderande ledarskap	34
4.4 God arbetsmiljö för medarbetare, besökare och leverantörer	34
4.4.1 Jämställdhet och jämlikhet	36
4.4.2 Samverkan och dialog med arbetstagarorganisationerna	36
5 Antikorruption	37
5.1 Ansvarsfulla och etiska affärsmetoder	37
5.2 Ansvar i leverantörskedjan	37
5.3 Styrdokument knutna till området	37
5.4 Mål, uppföljning och genomförda aktiviteter under året	38
6 Intressenter och intressentdialog	40
7 Revisors yttrande avseende den lagstadgade hållbarhetsrapporten	43

Hållbarhetsrapport 2018

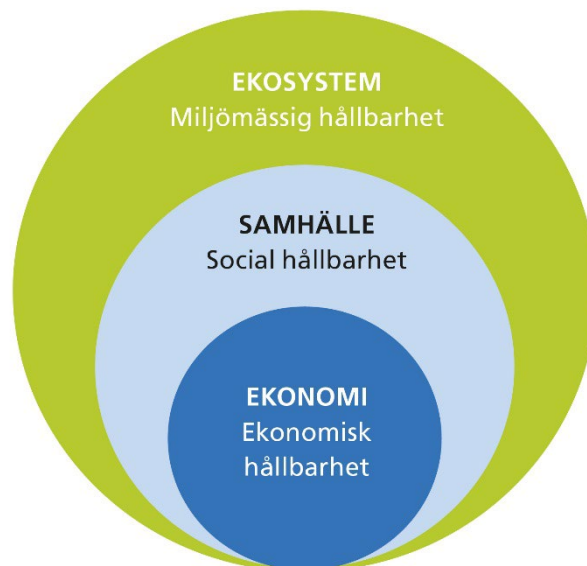
Styrelsen i Locum AB avger Hållbarhetsrapport 2018. Denna hållbarhetsrapport utgör bolagets lagstadgade¹ hållbarhetsrapport och är en del av förvaltningsberättelsen för Locum AB med organisationsnummer 556477-9378. Årets hållbarhetsrapport avser räkenskapsåret 2018. Hållbarhetsrapporten avser samma period som årsredovisningen.

Hållbarhetsrapporten beskriver bolagets verksamhet ur perspektiven verksamhetsstyrning, miljö, socialt ansvarstagande, social hållbarhet, respekt för mänskliga rättigheter², medarbetare, antikorruption och intressentdialog.

Vår hållbarhetsrapport beskriver hur Locum tar etisk, social, ekonomisk och miljömässig hänsyn i verksamheten, vårt uppdrag samt i förhållandet till varandra och till våra samarbetspartners.

Under respektive avsnitt i denna rapport redovisas för vår verksamhet tillämpliga styrdokument, koppling mot Stockholms läns landstings³ mål, eventuella egna mål och indikatorer utöver landstingets samt genomförda aktiviteter under året.

Illustrationen nedan: Social hållbarhet är målet, ekologin sätter ramarna och ekonomin är ett medel och en förutsättning för hållbar verksamhet.

¹ Rapporten har upprättats utifrån det lagkrav som framgår av Årsredovisningslagens kapitel 6. Rapporten följer även Stockholms läns landstings anvisning och mall för Hållbarhetsrapport 2018.

² Inkluderar även respekt för arbetsvillkor, hälsa och säkerhet, mångfald och jämställdhet inom vår egen organisation.

³ Region Stockholm från och med 1 januari 2019.

1 Verksamhet, verksamhetsstyrning, affärsmodell

1.1 Förvaltning, utveckling och uthyrning av lokaler i landstingets vårdfastigheter

Locum ska, inom ramen för sitt uppdrag, aktivt arbeta för att skapa hälsofrämjande miljöer i fastigheter som nyttjas av landstingskoncernens verksamheter. I all verksamhetsanknuten planering och gestaltning av vårdmiljö är aspekter som arbetsmiljö, trygghet, tillgänglighet och öppenhet centrala ur ett hållbarhetsperspektiv. Den fysiska utformningen ska främja patientens möjligheter att tillgodogöra sig vården.

Människor i alla åldrar, med eller utan funktionsvariationer, ska uppleva att de vårdfastigheter Locum förvaltar präglas av trygghet och tillgänglighet.

Locum förvaltar ett fastighetsbestånd omfattande två miljoner kvadratmeter lokaler inom Stockholms län. Bland hyresgästerna dominerar sjukvården i länet. Fastigheterna ska erbjuda ägare och vårdgivare de lokaler som behövs för att god vård ska kunna ges. Med detta avses inte bara de kvalitetskriterier som med fokus på patienten ger en innebörd åt begreppet *God vård*, utan också de kvaliteter som ur ett lokalperspektiv främjar ett långsiktigt hållbart arbetsliv.

Vårdfastigheter är byggnader där verksamhet med komplexa krav pågår dygnet runt. Lag- och myndighetskrav påverkar allt från rumsstorlekar till tekniska installationer.

När vi förvaltar och utvecklar vårdens fastigheter och lokaler ska vi förhålla oss till ett stort antal styrande förutsättningar. Hälso- och sjukvårdslagen, patientsäkerhetslagen, patientlagen och arbetsmiljölagen är några av de lagar som underlättar för oss att konkretisera de kvalitetskriterier som gäller vid utformning av vårdlokaler.

Familjen spelar en betydande roll som ett komplement till den vård och omsorg som samhället erbjuder. Närstående förväntas ofta vara en vårdgivarresurs i den offentliga vården. Sett ur ett barnperspektiv är av särskild betydelse att barn har förälder/närstående i sin närhet under vårdtiden, varför vårdrum på en barnavdelning ska erbjuda tillräckligt utrymme för övernattade förälder/närstående.

Nedan följer några exempel ur olika perspektiv

- Ur perspektiv av *ändamålsenlighet* svarar lokaler för god vård mot vårdgivarens intentioner att utveckla arbetssätt och att organisera arbetet
- Ur perspektiv av *patientfokuserad vård* främjar lokalerna patientens rätt till integritet, självbestämmande och delaktighet
- Ur perspektiv av *patientsäkerhet* utgör väl planerade lokaler en del i det smittskydds-förebyggande arbetet
- Ur perspektiv av *god arbetsmiljö* är närhet till stödjande rumsfunktioner, tillgång till dagsljus och utblickar samt tillräckligt svängtrum vid assistans av patienter avgörande för ett hållbart arbetsliv
- Ur *miljöperspektivet* är vårdlokaler energieffektiva, har bra inomhusmiljö samt miljöbedömda byggnadsmaterial.

Locum samverkar med 16 andra regioner inom PTS⁴. Systemet syftar till att hitta gemensamma lägsta godtagbara standard för sjukvårdslokaler. Regionala samverkansgrupper finns inom områdena: Funktion, el, bygg, VVS, styr och övervakning, CAD/BIM och brandskydd.

1.2 Locum i landstinget

Locum AB är ett helägt dotterbolag till Landstingshuset i Stockholm AB, 556477-9378.

Locum är en serviceenhet inom Stockholms läns landsting (SLL) med uppgift att svara för ägarfrågor av fastighetsförvaltande karaktär avseende Landstingsfastigheter Stockholm samt på uppdrag av landstinget bistå ägaren i fastighetsstrategiska frågor. Locum har specifika ägardirektiv fastställda i landstingsfullmäktige, en bolagsordning, ett avtal avseende förvaltning samt en fullmakt att företräda SLL enligt avtalet.

Genom förvaltningsavtalet svarar Locum för såväl teknisk som ekonomisk förvaltning av fastigheter inom Landstingsfastigheter Stockholm (LFS). Landstingsfastigheter är en resultatenhet inom SLL i vilken den ekonomiska redovisningen sker av landstingets vårdfastigheter. Fastighetsbeståndet uppgår till cirka 2 miljoner kvadratmeter lokaler i Stockholms län. Locum hjälper också till att hyra in lokaler för vårdens behov. Locum svarar även för att sjukhus och andra vårdinrättningar i Stockholms län har ändamålsenliga lokaler. Bland hyresgästerna dominerar sjukvården i länet, såväl offentlig som privat.

SLL formulerar Locums uppdrag och sätter ramen för verksamheten via bland annat ägardirektiv, mål och budget. Locums politiskt tillsatta styrelse följer upp och utvärderar verksamheten. Bolagets verkställande direktör (Vd) leder den löpande verksamheten inom givna uppdrag och budgetramar mot uppsatta mål. Till sin hjälp har Vd en ledningsgrupp, bestående av vice Vd och fem avdelningsdirektörer.

Locums arbete ska bidra till att såväl ägare som kunder är nöjda med Locum som förvaltare av landstingets vårdfastigheter.

Bolagsstyrningen i Locum AB utgår från aktiebolagslagen och kommunallagen samt Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) *Principer för styrning av kommun- och landstingsägda företag*.

Locums verksamhet styrs utöver ovanstående av följande styrande förutsättningar:

- Ägardirektiv och uppdrag
- Stockholms läns landstings mål
- Budget som beslutats av landstingsfullmäktige
- Aktuella lagar och föreskrifter
- SLL:s styrande dokument och Locums verksamhetsspecifika styrdokument
- Krav i erforderliga standarder⁵

⁴ PTS, Program för Teknisk Standard, är ett system för att åstadkomma rätt kvalitet i programarbete, projektering, byggande och förvaltning. PTS ger stöd och styrning för alla som jobbar eller har uppdrag inom fastighetsförvaltningen. <https://www.ptsforum.se/>

⁵ Bland annat kraven i ISO 9001:2015 (Kvalitet) ISO 14001:2015 (Miljö) och ISO 27001 (Informationssäkerhet)

1.2.1 Vision och ledord

SLL:s vision är "en attraktiv, hållbar och växande Stockholmsregion med frihet för invånarna att själva forma sina liv och fatta avgörande beslut"

Landstingets värderingar under 2018 var *Öppenhet, Kompetens, Pålitlighet* och *Samverkan*. Landstingets värderingar är tillsammans med bolagets ledord – *Lyhördhet, Ansvarstagande, Tydlighet* och *Handlingskraft* – vägledande i vårt arbete för att nå uppsatta mål.

Konkret innebär det att vi som organisation såväl förstår vårt uppdrag som att vi levererar det vi kommit överens om. Vi tydliggör förutsättningar och konsekvenser för uppdraget i dialog med ägare och kund. Vi är öppna för nya lösningar och strävar alltid efter att arbeta smartare och effektivare. Vi har tydliga mål och handlingsplaner som vi löpande följer upp och återkopplar utvecklingen av. Vår kommunikation är rak och transparent.

1.3 Hållbar verksamhet och hållbar utveckling

Vad gäller styrningen av bolagets hållbarhetsarbete beslutar fullmäktige om styrande dokument samt övergripande mål och/eller indikatorer för hur nämnder och bolag ska bedriva sin verksamhet när det gäller miljö, social hållbarhet, personal och antikorrupktion. Utfall följs upp i samband med årsrapportering. Mål beslutade i fullmäktiges är överordnade andra mål men inom miljöområdet finns också mål i landstingets Miljöprogram 2017–2021 som följs upp i en årlig miljöredovisning.

SLL ska bidra till och skapa förutsättningar för en hållbar Stockholmsregion och Locum är en central pusselbit i landstingets arbete. Locum förvaltar SLL:s vårdfastigheter med vetskapen att de har en hållbarhetspåverkan under hela sin livscykel – från planering, projektering och byggskede via förvaltning, fastighetsdrift, ombyggnad till rivning och avfallshantering.

[Agenda 2030 – Världens plan för hållbar utveckling](#)

Locum följer de lagar, regler, avtal och styrande dokument som styr verksamheten, vårt arbete och vårt agerande.

Vårt hållbarhetsarbete bygger bland annat på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, ILO:s åtta kärnkonventioner, Agenda 2030 – Världens plan för hållbar utveckling, FN:s barnkonvention, FN:s deklaration mot korruption, Årsredovisningslagen, SLL:s styrande dokument samt vår Hållbarhetspolicy⁶.

1.3.1 Fastigheters hållbarhetspåverkan, direkt och indirekt

Vi förvaltar landstingets vårdfastigheter med vetskapen om att de har en hållbarhetspåverkan under hela sin livscykel. En direkt och indirekt påverkan från planering, projektering och byggskede via förvaltning, fastighetsdrift, ombyggnad till rivning och avfallshantering.

1.3.2 Locums Hållbarhetspolicy

Vårt uppdrag innebär att inom Stockholms läns landsting förvalta, utveckla och hyra ut lokaler i landstingets vårdfastigheter. Utifrån vårt uppdrag och tillsammans med vår ägare och våra kunder planerar vi för hållbara fastigheter för god vård.

I Hållbarhetsrapporten hänvisas till nedanstående delar i policyn. Numreringen är enbart till för att underlätta läsningen, den avser inte viktighet eller prioriteringsordning.

Vår policy innebär att:

1. Kundens behov och önskemål tillsammans med etisk, social, ekonomisk och miljömässig hänsyn är utgångspunkten vid val av lösningar. Vi har dialog med våra intressenter för att skapa delaktighet och få underlag för framtida behov och förväntningar.
2. Vi verkar för god arkitektur i planering, byggskede och förvaltning. En läkande vårdmiljö är en del i patientens tillfrisknande, varför vi lägger stor omsorg om en väl gestaltad miljö.
3. Fastigheternas infrastruktur ska utmärkas av teknisk driftsäkerhet där teknikalval görs utifrån krav på funktionalitet, ändamålsenlighet och långsiktig kostnads-effektivitet.

⁶ [Locums Hållbarhetspolicy](#) finns att läsa på Locum.se. Hållbarhetspolicyn fastställdes senast av styrelsen för Locum AB den 12 april 2018.

4. Vi utformar och förvaltar lokaler för god vård. Lokalerna ska vara säkra, trygga, ändamålsenliga och hållbara – det innebär att lagkrav följs, att krav avseende patientsäkerhet uppfylls och att arbetsmiljön avseende lokalen är god.
5. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till verksamheter som bedrivs i de lokaler vi förvaltar.
6. Hyressättningen ska baseras på ett marknadsmässigt synsätt och på ägarens långsiktiga avkastningskrav. Hyresnivåer ska ta hänsyn till lokalernas användbarhet, standard, skick, avtalsvillkor och läge.
7. Vi arbetar målstyrt och på ett strukturerat sätt med hjälp av analyser, effektiv planering, kontroll och uppföljning – ständig förbättring är en del i det dagliga arbetet.
8. Vi strävar efter att bli klimatneutrala genom att minska energibehovet, effektivisera användningen och återvinna den energi som används. Vidare väljer vi förnybar energi samt fasar ut klimatpåverkande köldmedier och drivmedel.
9. Vi använder material och produkter som inte har en negativ påverkan på miljö eller hälsa. Miljökrav ställs på alla produkter som byggs in i eller används av våra entreprenörer i landstingets fastigheter.
10. Vi förebygger uppkomst av avfall och när avfall ändå uppstår återanvänder vi i första hand, för att därefter materialåtervinna det avfall som återstår. Vi ger även kunden möjlighet till källsortering och återvinning.
11. Vi miljöinventerar förvaltade fastigheter, vid sanering och ombyggnadsprojekt omhändertas fastighetsföroreningar.
12. Vi kvalitetssäkrar att de produkter och tjänster som vi levererar uppfyller de krav som våra kunder och vi själva ställer. Detta görs genom olika typer av kontroller och uppföljningar av såväl leverantör som leverans.
13. Vårt arbete präglas av hög affärsmässig etik. Vi arbetar för att förebygga oegentligheter och all form av korruption samt givande och tagande av muta.
14. Representation, resor och konferenser kan vid vissa tillfällen vara ett inslag i arbetet. All representation ska kännetecknas av måttfullhet.
15. Vi är organisatoriskt och personellt förberedda så att skador på människor, miljö, egendom och samhälle minimeras vid en olycka/kris. Vi agerar effektivt vid nödläge och olyckor samt förhindrar eller mildrar negativ påverkan på människa och miljö.
16. Vi har en god arbetsmiljö som främjar god fysisk och psykosocial hälsa samt balans mellan yrkes- och privatliv.
17. Vår arbetsplats är inspirerande och utvecklande – vi möter varje människa med respekt, empati och tillit samt tillvaratar den kunskap, erfarenhet och förmåga som varje individ bidrar med.

1.4 Certifierat ledningssystem, intern styrning och kontroll

Styrning och kontroll av verksamheten ingår i Locums verksamhetsstyrning och certifierade ledningssystem. Locum har i sin affärsplan⁷ integrerat genomförd riskbedömning och intern kontrollplan.

1.4.1 Styrdokument

SLL har fastställt ett antal styrande dokument. De styrande dokumenten beskriver vad som styr landstingets verksamhet och hur arbetet ska utföras inom olika ansvarsområden. För vårt ansvarsområde har vi verksamhetsspecifika styrdokument, utifrån lagar och myndighetskrav, där även landstingets krav är inarbetade. Det finns specifika styrdokument dokumenterade för respektive hållbarhetsområde i denna rapport.

1.4.2 Styrdokument fastigheter

I 5 Kap 2§ Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) anges: "Där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård skall kunna ges."

Locums ansvar och uppdrag avseende uthyrning, förvaltning och utveckling av landstingets vårdfastigheter innebär kravställning gentemot de leverantörer som på uppdrag av Locum utför byggprojekt och andra förändringar i landstingets fastigheter. Styrdokument fastigheter används som kravställning vid upphandling av bygg- och driftentreprenader samt konsulttjänster.

Standardisering av lokaler, rumsfunktioner och tekniklösningar medför effektivare och säkrare vård, samt långsiktigt hållbara, robusta och ändamålsenliga vårdfastigheter. *Styrdokument fastigheter* är styrmedel för att säkerställa lokaler för god vård – att lagkrav följs, att krav avseende patientsäkerhet uppfylls och att arbetsmiljön i lokalen är god – en gemensam standard som ska gälla för fastigheter förvaltade av Locum.

Styrdokument fastigheter finns för ett flertal områden exempelvis fysisk tillgänglighet, vårdhygieniska aspekter, arbetsmiljö vid byggnads- och anläggningsarbeten, styr- och övervakningssystem för fastighetsdrift, VA-system, elkraftsystem, kyl- och värmesystem, Produkt- och materialval, system för branddetektering, brandlarm och brandsläckning, luftbehandlingssystem, teletekniska säkerhetssystem system för medicinsk gas och hissar, mediamätning.

<http://www.locum.se/Verktygen/Styrdokument-fastigheter/>

1.4.3 Integrerat och certifierat ledningssystem

Locums arbetssätt är målstyrt, certifierat och bygger på PDCA-modellen (Plan, Do, Check, Act). Det vill säga noggrann planering, kravställning och upphandling av samarbetspartners, effektivt genomförande, uppföljning och kontroll av leverans och leverantör, analyser, åtgärder och förbättringar.

⁷ Motsvarar nämnders/förvaltningars verksamhetsplaner.

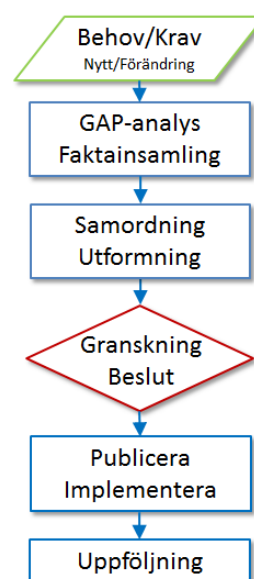
Styrdokument tillsammans med organisationsstruktur, styrnings- och beslutsprocesser, rutiner samt planering, uppföljning, analyser, förbättringar, förnyelse och utveckling bildar det vi kallar för ledningssystem.

Locums ledningssystem är integrerat, det vill säga flera kravställande områden är inarbetade och samordnas för att uppnå bästa möjliga nytta. Vice Vd tillsammans med kvalitetschef ansvarar för förvaltning, utveckling och uppföljning av ledningssystemet samt övergripande samordning av ingående delar utifrån aktuell lagstiftning, SLL:s styrande dokument, Locums verksamhetsspecifika styrdokument samt erforderliga internationella ISO-standarder etc.

Metod/process för att implementera ny lagstiftning eller nya krav

Locum har en väl inarbetad metod/process för att säkerställa att ny lagstiftning eller nya krav omhändertas i verksamheten och/eller vid revidering av Locums styrdokument.

1. Internt behov eller krav utifrån – Ett helt nytt krav eller behov alternativt behov av förändring av befintligt styrdokument, process eller rutin.
2. Analys (Gap-analys), faktainsamling – Hur påverkar kravet/förändringen Locum? Gap-analys: Det vill säga jämföra mot: Befintliga interna krav/interna styrdokument; SLL:s styrande dokument; Aktuell lagstiftning; Tidigare erfarenheter; Genomförda utredningar; Evidensbaserad information (källhänvisning, förklaring, motivering).
3. Planera och ta fram åtgärder/information utifrån "gapen"
4. Samordning med dem som berörs – tänk helhet!
Kommunikationsplaner (när så krävs), utbildning, web-baserad information etc.
5. Remisser, godkännandeflöde – Interna beslut, styrelsebeslut etc.
6. Publicering, implementering – Kommunera, informera, publicera, utbilda, förvara, diarieföra, arkivera.
7. Uppföljning – Interna och externa revisioner, verksamhetsuppföljning, rapporter, intern kontroll, egenkontroll.

1.4.4 Intern revision

Interna revisioner genomförs minst två gånger per år enligt en treårig revisionsplan. Revisionerna genomförs och dokumenteras på ett sådant sätt att vi enkelt ser skillnaden mellan vad som görs och hur vi ska göra⁸. Vi följer bland annat upp att policy, styrdokument, processer eller rutiner finns upprättade, är aktuella, implementerad och följs.

Interna revisioner genomförs även som uppföljning av kontroller och begränsande åtgärder i Intern kontrollplan samt kan även användas vid leverans- eller leverantörsuppföljning.

⁸ Bland annat utifrån lag- och myndighetskrav, landstingets krav, krav i ISO 9001, 14001 etc.

Vice Vd ansvarar för de interna revisionerna med hjälp av kvalitetschef (revisionsledare). I ansvaret som revisionsledare ligger att inför varje revision upprätta ett revisionsprogram, se till att internrevisionen genomförs, upprätta slutrapport samt återföra resultatet till ledningsgruppen.

1.5 Intern kontroll och risker knutna till hållbar verksamhet, hållbar utveckling

Den interna kontrollen utgår från SLL:s policy för intern kontroll och ska se till att verksamheten bedrivs i linje med SLL:s samt bolagets egna uppsatta mål, styr- och policydokument. Locum följer SLL:s modell⁹ och har inarbetat den i ledningssystemet.

Intern kontroll är en process som syftar till att följande mål uppnås

- Ändamålsenlig, kostnadseffektiv och säker verksamhet
- Tillförlitlig ekonomisk och finansiell rapportering och information
- Efterlevnad av tillämpliga lagar och föreskrifter m m.

Styrelsen ansvarar för den interna kontrollen inom verksamhetsområdet med utgångspunkt i beslut fattade av landstingsfullmäktige och landstingsstyrelsen. Verkställande direktör (Vd) ansvarar för att i enlighet med SLL:s policy utforma konkreta och verksamhetsspecifika styrdokument för att upprätthålla en god internkontroll.

Vd rapporterar löpande till styrelsen hur den interna kontrollen fungerar. Styrelsen utvärderar kontinuerligt den information som bolagsledningen lämnar. Arbetet innefattar bland annat att säkerställa att åtgärder vidtas rörande de brister och förslag till åtgärder som framkommit vid den interna kontrollen.

Risikanalys genomförs för de riskfaktorer som bedöms kunna påverka möjligheterna att nå uppsatta mål.

Risikfaktorerna delas in i kategorier

- Omvärldsrisker
- IT-baserade risker
- Finansiella risker
- Verksamhetsrisker
- Legala risker/Bristande efterlevnad av regelverk (Compliance)
- Redovisningsrisker
- Risk för förtroendeskada

Risker och möjligheter från omvärldsanalyser

De tendenser och slutsatser som konstateras i omvärldsanalyser, bland annat i samband med affärsplanarbetet, formuleras som risker. Riskerna värderas i en bolagsövergripande riskanalys som ligger till grund för den interna kontrollplanen. Värdering av riskerna genomförs av chefs- och ledningsgrupp. För varje risk framgår definition och exempel. Riskerna graderas utifrån konsekvens och sannolikhet. Styrelsen tar beslut om vilka väsentliga risker som ska lyftas till den interna kontrollplanen, samt om det finns lågt värderade risker som också behöver behandlas i den interna kontrollplanen. Locums ledningsgrupp ansvarar därefter för planering och genomförande av förebyggande

⁹ Kontrollmiljö, riskanalys, kontrollaktiviteter, information och kommunikation samt övervakning.

åtgärder i internkontrollplanen. Åtgärder som planeras i respektive enhets/avdelnings verksamhetsplan.

Styrelsen utvärderar kontinuerligt den information som bolagsledningen lämnar. Arbetet innefattar bland annat att säkerställa att åtgärder vidtas rörande de brister och förslag till åtgärder som framkommit vid den interna kontrollen och externa revisionen.

Uppföljning av att planerade kontroller och åtgärder genomförs enligt plan utförs av kvalitetschef. Uppföljningen genomförs i intervjuform tillsammans med respektive processägare¹⁰ samt vid behov i form av stickprovskontroller och vid interna revisioner. Uppföljning dokumenteras i den interna kontrollplanen. Uppföljningen/granskningen redovisas för styrelsen. Uppföljning av åtgärder i intern kontrollplan för 2018 beslutas av styrelsen i samband med årsbokslut.

1.5.1 Risker knutna till Hållbarhetsrapporten 2018

Tolv (12) väsentliga risker har lyfts till intern kontrollplan för 2018. Till varje risk finns ett flertal kontroller och begränsande åtgärder specificerade, åtgärder som återfinns i avdelningars/enheters verksamhetsplaner för 2018.

Tabellen nedan: Utdrag ur Intern kontrollplan för 2018

I riskanalys (2017) samt beslutad intern kontrollplan för 2018 har åtgärder/aktiviteter knutna till nedanstående risker följts upp vi tertial- och delårsuppföljning samt inför årsbokslutet. Under året har kontroller och begränsande/eliminering åtgärder vidtagits för att minska riskerna. Där så krävs kommer kontroller och begränsande åtgärder att bedrivas även under kommande år.

Risk	Kapitel i rapporten
Risk att bolaget inte lyckas behålla, attrahera eller rekrytera enligt personalbehov och/eller att nyckelkompetenser lämnar bolaget.	Kapitel 3 Kapitel 4
Risk att säkerheten i byggprojekt är otillräcklig. Risk för olyckor i pågående byggprojekt. Risk att obehöriga har tillträde till byggarbetsplatserna.	Kapitel 1 Kapitel 3 Kapitel 4 Kapitel 5
Risk för extraordinär händelse. Allvarlig störning eller risk för allvarlig störning i viktig samhällsfunktion som kräver skyndsamt insats. Exempelvis avbrott i dricksvattenförsörjning eller elförsörjning, händelser kopplade till extremväder/ klimatförändringar (ex. storm, regn, snöfall, översvämning), pandemi eller terrorattack.	Kapitel 1 Kapitel 2 Kapitel 6
Risk för oegentligheter. Medarbetare eller samarbetspartners agerar på ett oetiskt eller olagligt sätt. Exempelvis bedrägeri, ger eller tar muta. Agerar utifrån jäv eller intressekonflikt t ex vid olika former av beslut.	Kapitel 1 Kapitel 4 Kapitel 5
Risk att bolaget inte uppnår miljömål gällande energi.	Kapitel 1 Kapitel 2 Kapitel 6
Risk att våra leverantörer bryter mot grundläggande rättigheter och principer, utnyttjar svart arbetskraft eller inte har ett strukturerat arbete mot korruption.	Kapitel 1 Kapitel 5

¹⁰ Vd, vice Vd samt respektive avdelningsdirektör i ledningsgruppen.

1.6 Kravställning vid upphandling och landstingets uppförandekod för leverantörer

Som offentligt företag och tillika upphandlande myndighet ska Locum bland annat tillämpa lagen om offentlig upphandling (LOU 2016:1145). Detta innebär att vi ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Upphandlingar ska vidare genomföras enligt principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttagas. Locum ska också följa Stockholms läns landstings fastställda inköspolicy¹¹.

För att säkerställa kvalitet och följsamhet mot LOU är det alltid Locums upphandlingsenhet som ska kvalitetssäkra och annonsera upphandlingar. Inköp i form av avrop och beställningar ska följa vid var tid gällande beslutsordningar.

Locum har rätt att kontrollera leverantörens efterlevnad av kraven. Vi kontrollerar att de produkter och tjänster som vi levererar uppfyller de krav som vår ägare, våra kunder och vi själva ställer. Detta görs genom olika typer av dialoger och uppföljningar av såväl leverantör som leverans. Vid allvarliga brister har vi rätt att kräva vite eller att häva avtalet.

1.6.1 Relevanta ekonomiska, sociala och miljömässiga krav vid upphandling samt riskområden

Locum strävar efter att samarbeta med leverantörer som uppfyller och efterlever de grundläggande rättigheterna i landstingets uppförandekod och att inte göra affärer med leverantörer som skulle kunna skada Locum och landstinget. Därför ställs relevanta ekonomiska, sociala och miljömässiga krav vid upphandling.

I varje upphandling ska det göras ett övervägande i samråd med enheterna för miljö, teknik, säkerhet samt med hållbarhetsansvarig om det behöver ställas särskilda krav på leverantören avseende respektive enhets ansvarsområde. Exempel på sådana upphandlingsområden är byggentreprenader och upphandlingar som rör städning och utemiljö.

Hög risk	Medelrisk	Låg risk
Leverantör som kan antas ha omfattande eller betydande negativ påverkan på miljö och människor. Påverkan sker både på och kring arbetsplatsen, i leverantörsleden och i lokalsamhället. Höga sociala risker som långa arbetstider, låga löner eller barnarbete. Höga miljö- och arbetsmiljörisker beroende på farliga kemikalier i produktionen etc.	Leverantör som kan antas ha vissa negativa effekter på miljö och människors hälsa. Typ av verksamhet eller land kan dock indikera att det finns sociala risker som långa arbetstider, låga löner eller andra områden där efterlevnad av landstingets uppförandekod kan vara svag.	Leverantör som antas ha begränsade negativa effekter på miljö och människors hälsa. Typ av verksamhet eller land kan dock indikera att det finns sociala risker som långa arbetstider, låga löner eller andra områden där efterlevnad av landstingets uppförandekod kan vara svag.

¹¹ LS 1303-0353

I bedömningen ska hänsyn tas till om anbudsgivarna tillhör en riskbransch där oskäligen arbetsvillkor kan råda, om det finns särskilda säkerhetsaspekter att beakta i det kommande avtalet och om särskilda krav avseende miljö behöver ställas för att Locum ska kunna bidra till Landstingets övergripande miljöplan.

LOU föreskriver att det vid upphandlingar över tröskelvärdet som riktar sig mot riskbranscher ska ställas krav på arbetsrättsliga villkor som ska omfatta krav på maximala arbetstider, minimilönenivåer och ett lägsta krav på semesterrätt.

I alla upphandlingar ska även ett övervägande göras om krav ska ställas på att Landstingets uppförandekod ska gälla för leveransen. Vilka krav som väljs ut att gälla för upphandlingen dokumenteras i upphandlingens upphandlingsstrategi.

1.6.2 Uppföljning av uppförandekoden

Under året har tre (3) uppföljningar genomförts för leverantörer inom området total- och utförandeentreprenad. Leverantörer valdes ut i samråd med upphandling och berörda avdelnings- och enhetschefer. Uppföljningen har skett genom intervjuer i enlighet med Sveriges kommuner och landstings (SKL) modell *Hållbar upphandling - Steg för steg* samt krav i SS-EN ISO 19011:2011, med en så kallad skrivbordsuppföljning på plats hos leverantören.

Vid uppföljningen kontrolleras att leverantörer har rutiner som syftar till att varor/tjänster som levereras enligt avtalet är framställda under förhållanden som är förenliga med de grundläggande villkoren i uppförandekoden. Rutinerna ska vara effektiva för att förhindra och begränsa avvikelser i de leveranskedjor som är aktuella för avtalet.

Leverantören ska också kunna visa styrkande dokumentation som t ex. genomförda riskanalyser, kravställning gentemot och uppföljning av egna leverantörer, processer och erforderliga styrdokument och/eller egna revisionsprotokoll.

Vid uppföljningen konstaterades ett tydligt engagemang för frågor kring miljö, arbetsmiljö och social hållbarhet samt en vilja att kontinuerligt förbättra verksamheten. Vid uppföljningstillfället uppmärksammades även ett antal områden som behövde åtgärdas utifrån kraven i landstingets uppförandekod för leverantörer. Under februari 2019 genomförs en uppföljande kontroll av vidtagna åtgärder.

2 Effektivt miljöarbete, omsorg om miljön

Locum förvaltar Stockholms läns landstings (SLL) vårdfastigheter, med vetskapen om att en byggnad påverkar miljön under alla faser i livscykeln – från råvaruutvinning, under byggnation, förvaltning och ombyggnation till rivnings- och avfallsfasen. Bolagets miljömål konkretiserar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Locums övergripande målsättning är att vara klimatneutrala år 2030 och minimera den negativa påverkan på miljö och hälsa.

Locum bedriver ett systematiskt miljöarbete för att säkerställa en framgångsrik utveckling över tid. I den externa revisionsrapporten för 2018 framgår att Locum avseende miljö ”uppnår sina mål i god omfattning och arbetet med att ta fram nya sker löpande på ett mycket bra vis”.

Utöver Locums sammantaget mycket goda måluppfyllelse inom miljöområdet 2018 exemplifierar nedanstående punkter bolagets framgångar under året.

- I sin strävan att minimera negativ miljöpåverkan och bidra till en hållbar utveckling har Locum som målsättning att certifiera större byggprojekt enligt Miljöbyggnad. Under 2018 tilldelades Locum förstapriset för Årets Miljöbyggnad 2018 för den nya vårdbyggnaden vid Södersjukhuset. Den nya vårdbyggnaden är certifierad enligt Miljöbyggnad Guld. För att nå betygsnivån Guld ställs mycket höga krav, vilket kan eftersträvas i de byggprojekt som har en uttalad miljöprofil. I dagsläget har Locum nio aktiva Miljöbyggnadsprojekt och av dessa arbetar samtliga nybyggnadsprojekt för att uppnå totalbetyget Guld.
- Locum genomför årligen en undersökning när det gäller kundnöjdhet. För området ”Miljöhänsyn” svarade kunderna 2018 att Locum är, med god marginal, bättre än branschindex (66). Resultatet för området Miljöhänsyn blev 74, vilket är en förbättring från föregående år med 3 enheter och 8 enheter över branschindex.
- Under 2018 beslutades att Locums byggprojekt Chopin, en nybyggnation på Huddinge sjukhusområde, ska finansieras av en grön obligation. Denna nya behandlingsbyggnad för operation och röntgen samt förlossning och uppvakning kommer färdigställas 2019. För Locums del är Chopin det andra byggprojektet, som tack vare höga miljöambitioner, kan finansieras av en grön obligation.
- Målet för energianvändningen år 2018 om att minska energianvändningen med 10 % jämfört med basåret 2011 uppnåddes. Målet nåddes trots den extremt varma sommaren med kraftigt ökad kyl användning, vilket påverkar nyckeltalet negativt.

Sammantaget bidrar Locums miljöarbete till en giftfri miljö, en sund inomhusmiljö, minskade utsläpp av växthuspåverkande gaser, minskad energianvändning samt till hushållning av material och produkter.

2.1 Styrdokument knutna till Locums miljöarbete

Miljöarbetet i SLL styrs genom Miljöprogram 2017-2021 med tillhörande tillämpningsanvisningar. Miljöprogrammet är inarbetat i Locums miljöplan samt i rutiner och styrdokument, se nedan figur 1.

Figur 1. Visar Locums inarbetning av SLL:s Miljöprogram 2017-2021 i Locums miljöplan samt rutiner och styrdokument.

Miljöarbetet sker inom ramen för det certifierade ledningssystemet (ISO 14001:2015 och ISO 9001:2015), mot tydliga miljömål med löpande uppföljning samt är integrerat i den ordinarie verksamhetsstyrningen. Locums miljöarbete bidrar positivt till måluppfyllelsen i det landstings-övergripande miljöprogrammet. Nedan listas de övergripande styrdokumenterna för miljöarbetet.

Stockholms läns landstings styrande dokument

- SLL Mål och budget 2018, LS 2017-0452
- Miljöprogram för Stockholms läns landsting 2017-2021, LS 2015-0092
- Riktlinjer för miljöarbete, LS 2015-0092
- Tillämpningsanvisningar avseende uppföljning av miljöprogram för Stockholms läns landsting 2017-2021, LS 2016-1486
- Policy för inköp, LS 1303-0353 (avsnittet om hållbarhet och affärsetik)
- Uppförandekod för leverantörer, LS 1303-0353

Locum AB:s verksamhetsspecifika styrdokument

- Hållbarhetspolicy
- Affärsplan - Av styrelsen beslutad affärsplan
- Miljöplan – Miljöplanen ingår som en del av affärsplanen och beskriver Locums miljömål samt övergripande ansvarsfördelning m.m. Miljöplanen uppdateras årligen.

Verksamhetsspecifika styrdokument, processer/rutiner, mallar, checklistor samt rutiner för uppföljning och kontroll ingår i Locums ledningssystem.

Övriga krav/verktyg Locums integrerade ledningssystem certifierat enligt kraven i ISO 14001:2015 och ISO 9001:2015. Samtliga *Styrdokument fastigheter* finns tillgängliga via Locum.se under rubriken Verktygen för samarbetspartners och används som kravställning vid upphandling.

2.2 Mål, indikatorer, utfall och genomförda aktiviteter under året

Nedan följer en beskrivning över mål, indikatorer, utfall och genomförda aktiviteter under året kopplat till effektivt miljöarbete.

2.2.1 Miljöbyggnad – Locum vann förstapris!

Locum certifierar större byggprojekt enligt Miljöbyggnad som är ett certifieringssystem där höga krav ställs inom områdena energi, inomhusmiljö och material. Den övergripande målsättningen är att alla större byggprojekt ska certifieras enligt Miljöbyggnad. Genom att certifiera och verifiera större byggprojekt driver Locum arbetet med att skapa hållbara fastigheter för framtiden och får samtidigt en opartisk kvalitetssäkring som säkerställer en högre energi- och miljöprestanda än lagkraven.

Förstapris för Årets miljöbyggnad 2018

Under 2018 tilldelades Locum förstapriset för Årets Miljöbyggnad 2018. Utnämningen "Årets Miljöbyggnad" gick till den nya vårdbyggnaden vid Södersjukhuset som är certifierad enligt Miljöbyggnad Guld. Juryns motivering löd: "... med målsättningen att certifiera alla nya byggprojekt enligt Miljöbyggnad, har årets vinnare certifierat en mycket tekniskt komplex byggnad på Guld-nivå i 14 av 15 indikatorer. Svåra utmaningar i en sjukhusbyggnad som dagsljus, ventilation och termiskt klimat, har lösts genom goda samarbeten och smarta lösningar. Det är ett väl genomfört och ambitiöst projekt där miljövinster kommer till nytta för personal och patienter en lång tid framöver".

Fem projekt certifierade enligt Miljöbyggnad guld 2018

Locum har nio stycken projekt som i olika skeden arbetar för att bli certifierade och därefter verifierade enligt Miljöbyggnad. Vid slutet av 2018 var fem av dessa projekt certifierade enligt det högsta betyget Miljöbyggnad Guld, vilket kan eftersträvas i byggprojekt där det finns en ambitiös och uttalad miljöprofil, se nedan tabell 1.

Eftersom de Miljöbyggnadskrav som ställs är mycket höga krävs ett gediget samarbete mellan de olika parterna i byggprojektet då vårdbyggnader är komplexa fastigheter som innebär svåra utmaningar inom flera områden. För att säkerställa att fastigheterna uppnår den goda miljö- och energiprestanda som är kravställd enligt Miljöbyggnad, genomförs en verifiering ett par år efter byggnadens driftsättning.

Under 2018 började en ny version av Miljöbyggnad gälla, manual 3.0. Locum arbetar med att uppdatera rutiner och styrdokument för att möta de nya och skärpta kraven av certifieringssystemet. Kommande byggprojekt som är aktuella för certifiering kommer att följa Miljöbyggnad 3.0, medan redan registrerade projekt följer kraven i Miljöbyggnad 2.2.

Projektområde och projektnamn	Manual	Målnivå	Status
Danderyds sjukhus, by 52 (nybyggnation)	2.2	Guld	Certifierat enligt Guld 2019 (januari)
Huddinge sjukhusområde, CHOPIN (nybyggnation)	2.2	Guld	Ansökan sammanställs för certifiering
Sollentuna sjukhus (ombyggnation)	2.2	Silver	Certifierat enligt Guld 2017
S:t Görans sjukhus, by 20 (nybyggnation)	2.2	Guld	Ansökan sammanställs för certifiering

Projektområde och projektnamn	Manual	Målnivå	Status
S:t Görans sjukhus, by 45 (nybyggnation)	2.2	Guld	Ansökan sammanställs för certifiering
Södersjukhuset, by 70 (nybyggnation)	2.2	Guld	Certifierat enligt Guld 2018
Södersjukhuset, by 72 (nybyggnation)	2.2	Guld	Certifierat enligt Guld 2018
Södersjukhuset, by 74 (nybyggnation)	2.2	Guld	Certifierat enligt Guld 2018
Södertälje sjukhus, by 19/20 (nybyggnation)	2.2	Guld	Certifierat enligt Guld 2016, verifiering sammanställs

Tabell 1. Visar Locums Miljöbyggnadsprojekt samt status för 2018.

2.2.2 Klimat

Bygg- och fastighetssektorn står för en betydande del av samhällets klimatpåverkan. Enligt Boverket stod de inhemska utsläppen av växthusgaser inom bygg- och fastighetssektorn för cirka 18 % av Sveriges totala inhemska utsläpp år 2015. Av dessa utsläpp kom cirka 55 % från uppvärmning av byggnader, cirka 26 % från byggverksamhet (nyproduktion/rivning) och resterande cirka 19 % från övrig fastighetsförvaltning (renovering/ombyggnad)¹².

Övergripande mål – vara klimatneutrala år 2030

Locums övergripande mål är att vara klimatneutrala år 2030 och i SLL:s miljöprogram finns målet att minska klimatpåverkan med 50 % till 2021 jämfört med 2011.

För att bli klimatneutrala bedriver Locum ett aktivt arbete med att minska energi-behovet, effektivisera användningen samt återvinna den energi som används. I arbetet att bli klimatneutrala ingår också att välja energi som producerats med så lite miljö-påverkan som möjligt. Locum köper förnybar energi när så är möjligt och installerar fastighetsnära förnybar energiproduktion.

Ytterligare prioriterade områden kopplat till klimatneutralitet är minskad klimat-påverkan från byggprojekt, utfasning av klimatpåverkande köldmedier och kravställning av förnybara drivmedel för transporter.

SLL har i samverkan med Locum tagit fram ett verktyg för beräkning av klimatpåverkan, en klimatkalkyl. Arbetet med årets klimatkalkyl är ännu ej avslutat och därför redovisas inget resultat i hållbarhetsrapporten. Resultatet ifrån klimatkalkylen kommer att redovisas i Locum i korthet för 2018 och i SLL:s miljöredovisning för 2018 som publiceras under våren/sommaren 2019.

Extremväder, klimatförändringar, klimatanpassning

Klimatförändringar innebär nya utmaningar och hänsynstaganden kopplat till exempelvis extremväder som värmeböljor och skyfall.

Locums arbete kopplat till klimatanpassning innebär att vidta åtgärder som syftar till att anpassas till de konsekvenser som ett förändrat klimat kan medföra.

¹² Boverket, 2018:5 Hållbart byggande med minskad klimatpåverkan, 2018

Sommaren 2018 var utifrån ett klimatperspektiv extrem. Locum och Region Stockholm kommer tillsammans under 2019 att definiera vilka krav som ska finnas för vissa typer av lokaler och sedan genomföra åtgärder utifrån ett beredskaps- och säkerhetsperspektiv som syftar till att sjukhusen ska klara en ny sommar likt sommaren 2018 eller liknande händelse med extremväder. Locum ser en risk i att åtgärderna kan leda till att energimålet blir än mer utmanande att nå.

Material och produkters klimatpåverkan

SLL är inne i en period med stora investeringar i landstingets vårdfastigheter. Bygg- och anläggningsprojekt står därför för en väsentlig del av landstingets klimatpåverkan under de kommande åren. Vid uppförandet av byggnader uppskattar branschen att produkter och material står för cirka 80 % av klimatpåverkan¹³.

Locum driver ett utvecklingsarbete för att säkerställa att klimatpåverkan beaktas och begränsas i byggprojekt. Arbetet baseras på analyser av lagkrav samt rapporter och utredningar inom bygg- och fastighetsbranschen. Hittills framkomna resultat visar att såväl verktyget Byggvarubedömningen (BVB) som produktspecifika miljövarudeklarationer fungerar väl i arbetet för att minska klimatpåverkan i byggprojekt.

I och med att Locum beslutat att certifiera större byggprojekt enligt Miljöbyggnad 3.0 beaktas även klimatpåverkan i dessa projekt i och med att indikator 15 "Stommen och grundens klimatpåverkan" ingår.

Transporter

Transporter och resor bidrar till utsläpp av koldioxid, svaveldioxid, kväveoxid, ammoniak och partiklar, vilket leder till försurning, övergödning, klimatpåverkan, marknära ozon och förbrukning av ändliga resurser¹⁴.

För att minska klimatpåverkan finns målsättningen i SLL:s miljöprogram att minst 95% av alla transporter ska ske med förnybara bränslen år 2021. Locum har brutit ned målet för programperioden, se tabell 2 nedan. Locum uppnådde målet för 2018 genom att nå en total andel förnybart drivmedel om 89% vilket innebär en förbättring med 17 procentenheter jämfört med 2017. För detaljerad fördelning se vidare tabell 3 nedan.

Mål 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
80 %	85 %	90 %	95 %

Tabell 2. Visar Locums nedbrytning av SLL:s mål rörande förnybart bränsle i transporter.

Förbättringen från föregående år beror främst på att mängden HVO har ökat medan mängden diesel har minskat. Locum kan härleda det förbättrade resultatet dels ifrån krav på åtgärdsplan till följd av tidigare försämrat resultat samt att de ökade kraven fasats in i ett nytecknat avtal, vilket gäller byggavfallstransporter.

¹³ Fossilfritt Sverige, Färdplan för fossilfrikonkurrenskraft mars 2018 – Bygg- och anläggningssektorn och IVL Svenska Miljöinstitutet, Byggandets klimatpåverkan – Livscykelberäkning av klimatpåverkan och energianvändning för ett nyproducerat energieffektivt flerbostadshus i betong. Rapport nr B2217, 2015

¹⁴ Transporterna och miljön, <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Transporter-och-trafik/>, 2018-12-14

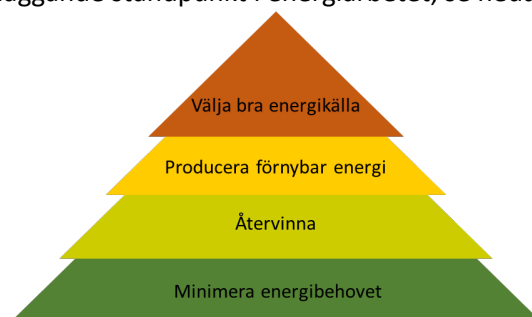
Locums miljöplan	Utfall 2018 (%)	Mål 2018 (%)	Mål 2021 (%)
Andel förnybart drivmedel byggavfallstransporter (%)	78	80	95
Andel förnybart drivmedel verksamhetsavfallstransporter (%)	92	80	95

Tabell 3. Visar utfall för 2018 och mål för 2018 och 2021 för andel förnybara drivmedel i transporter.

För att minska klimatpåverkan ifrån tjänsteresor arbetar Locum med att främja resfria möten genom att tillhandahålla verktyg och IT-stöd. Under 2018 genomförde Locum därför ytterligare en utbildning för medarbetarna i hur Skype används. Utbildningen är fortsatt digitalt tillgänglig för samtliga medarbetare. Förutom verktyg och IT-stöd, finns även riktlinjer för att tjänsteresor med tåg ska prioriteras framför resor med flyg. Resor med kollektivtrafiken främjas genom subventionerade SL-kort.

2.2.3 Energi

Genom att minska och effektivisera energianvändningen påverkar Locum både målet om minskad klimatpåverkan och målet om minskad energianvändning. Energi pyramidens visar Locums grundläggande ståndpunkt i energi arbetet, se nedan figur 2.

Figur 2. Locums energi pyramid.

Strategin är att i första hand minska behovet och effektivisera energianvändningen i strävan efter att bli klimatneutrala.

Locum har målsättningen att minska energianvändningen med 15 % till år 2021 och 30 % till år 2030, jämfört med år 2011. Målet för energianvändningen år 2018 var en minskning om 10 % jämfört med basåret 2011. Utfallet för 2018 blev en minskning på 10 % jämfört med 2011 och målet för 2018 uppnåddes därmed, se tabell 4 nedan.

Den extremt varma sommaren ledde till en kraftigt ökad kylanvändning. För enskilda månader har kylanvändningen ökat med upp till det dubbla över hela beståndet och ännu mer på enskilda objekt. Trots detta når Locum det uppsatta målet för energieffektivisering 2018.

Locums miljöplan	Utfall 2018 (%)	Mål 2018 (%)	Mål 2021 (%)	Mål 2030 (%)
Minskad energianvändning jfr 2011 (%)	10	10	15	30

Tabell 4. Utfall för 2018 och mål för 2018, 2021 och 2030 för minskad energianvändning jämfört med år 2011¹⁵.

Locums största energieffektiviseringsåtgärder under 2018 kan härledas från tillvaratagande av överskottsvärme från kylmaskiner på Karolinska sjukhusområdet, Norrtälje sjukhus och S:t Görans sjukhus. Tillsammans har dessa bidragit med besparing på ca 1500 MWh, vilket motsvarar en 0,4 % minskning av totala fastighetsbeståndets energianvändning under 2018.

Ett annat exempel på effektiviseringar är installationer av direktdrivna fläktar som genomförs på flera objekt. På Norrtälje sjukhus har denna åtgärd minskat elenergin för de utbytta fläktarna med ca 35 %.

Ännu ett exempel är den centrala ånganläggningen på Karolinska sjukhusområdet som kommer att avvecklas under 2019. Redan under hösten 2018 identifierades möjligheten att stänga av delar av systemet vilket gav en besparing på ca 160 MWh 2018. Den framtida lösningen kommer ge förbättrad verkningsgrad vid produktionen av ånga och mer lokal produktion kommer minska distributionsförluster i systemet, vilket sammantaget kommer medföra effektivisering av energianvändningen.

Systematiskt arbetssätt

Locum arbetar systematiskt med energifrågan och upprättar årligen objektspecifika energiplaner utifrån den övergripande målnivån. Energiplanen beskriver fastighetens energimål och åtgärder för att nå målet. Energiplanerna följs upp systematiskt och minst en gång per månad i Locums förvaltningsrapport. Uppföljning av energiåtgärder och projekt som påverkar energianvändningen görs mot en lista där energiåtgärder finns samlade. Energiplanerna för respektive förvaltningsobjekt revideras årsvis.

Under 2018 har ett omfattande och genomgripande förbättringsarbete gjorts kopplat till energistatistiken. Förbättringsarbete med energistatistiken har även inletts inom ramen för Locums digitaliseringsprojekt för att förbättra verktyg samt visualisering av analys och utfall.

Energieffektiviseringsåtgärder för att sänka energianvändningen identifieras löpande med exempelvis energikartläggningar. Under 2018 har arbetet med energikartläggningar fortsatt och utförts på delar av Södersjukhuset motsvarande 35 000 kvm. Energi-besparande åtgärder identifieras också genom löpande fastighetsdrift, obligatoriska ventilationskontroller, planerat underhåll och investeringsprojekt m.m.

Driftoptimeringar är en viktig del av energieffektiviseringsarbetet och görs i samverkan med driftentreprenörerna. Locum har under 2018 bedrivit ett utvecklingsarbete som förbättrat och systematiserat uppföljningen av driftentreprenörens energiarbete.

Ett arbete med att konkretisera det fortsatta energiarbetet för att nå målsättningen 2030 har påbörjats och kommer fortsätta under kommande år.

Under 2018 har Locum tillsammans med CIT Energy Management AB och andra stora fastighetsägare, deltagit i ett samverkansprojekt som påbörjades 2017 med syfte att

¹⁵ Basåret är valt utifrån att 2011 är basår för energianvändning i SLL:s miljöprogram.

identifiera överdimensionerade luftflöden samt ta fram metod för att justera detta. Projektet är i slutfasen och resultaten kommer att presenteras under 2019.

Verksamhetsenergi

Av Locums energianvändning i befintligt fastighetsbestånd uppskattas, utifrån energikartläggningar genomförda på ett urval av Locums fastigheter, cirka 35 % vara verksamhetsenergi. En utmaning i arbetet med att minska energianvändningen ligger i att sjukvården blir allt mer teknikintensiv. Locum stödjer verksamheterna i att hitta energieffektiva lösningar genom att tillhandahålla verktyg och informationsmaterial samt via samverkansforum.

Under 2018 har Locum bland annat genomfört förbättringar av mallen *Energirond och energivstängning* för att förtydliga och förenkla för verksamheterna, infört ytterligare närvarostyrd LED-belysning på bland annat Nacka sjukhus i syfte att effektivisera användandet av belysning samt genomfört energimöten med verksamheterna på Sabbatsbergs sjukhus. Liknande aktiviteter genomförs även på övriga sjukhus.

Fastighetsnära förnybar energiproduktion

Locum har en målbild att installera 20 000 kvm solceller. Hittills har cirka 7 700 kvm installerats.

Den varma och soliga sommaren har bidragit till en elproduktion som ligger cirka 20 % över den beräknade under några specifika månader. Under vinterperioden i början av året var det istället stora snömängder som låg på solcellerna tillsammans med solfattiga sista delen av året som gjorde att produktionen låg under den beräknade under de månaderna. Solcellsanläggningarna har under 2018 producerat 1103 MWh, beräknad produktion för samma period var 1074 MWh.

Locum har även solfångare installerade på fem sjukhus för förvärmning av tappvarmvatten. Solfångaranläggningarna har under 2018 producerat 191 MWh.

Under 2018 producerades totalt 1294 MWh fastighetsnära förnybar energi.

2.2.4 Material och produkter

Locum ställer höga krav på vilka material och produkter som får användas och byggas in i fastigheterna.

Bedömning av material och produkter

Byggvarubedömningen¹⁶ (BVB) används för att säkerställa att byggprodukter och dess innehåll kontrolleras, dokumenteras och kan identifieras om de i framtiden visar sig innehålla ämnen som har hälso- eller miljöskadliga effekter. Att registrera och följa upp produkter i BVB är därför ett hållbart och långsiktigt arbete som minskar miljöpåverkan och bidrar till en sund och hälsosam inomhusmiljö.

Locums mål är att minst 90 % av produkterna som byggs in i fastigheterna ska vara godkända, d.v.s. ha fått bedömningen Rekommenderas eller Accepteras av BVB. Under 2018 vad 92 % av produkterna som registrerades i byggprojekten godkända, se nedan

¹⁶ Byggvarubedömningen är ett verktyg som bedömer och tillhandahåller information om miljö- och hälsobedömda material och produkter. Byggvarubedömningen påverkar produktutvecklingen mot en giftfri och god bebyggd miljö.

tabell 5. Då ständiga förändringar görs, av både bedömningskriterierna, men även vilka produkter som ska omfattas av kraven, finns en risk att målsättningen inte uppnås i framtiden. Locum bevakar därför utvecklingen och deltar i kriteriegruppen Kemiskt innehåll och livscykelkriterier¹⁷.

Tabell 5. Utfall för 2018 samt mål för 2018 och 2021 för byggmaterial - och produkter.

Locums miljöplan	Utfall 2018 (%)	Mål 2018 (%)	Mål 2021 (%)
Andel godkända produkter (%)	92	≥ 90	≥ 90
Andel bedömda material och produkter (%)	98	≥ 90	≥ 90

Locum har använt BVB som bedömningsverktyg under många år för att dokumentera produkter som används i byggprojekten. Det innebär att en stor del av de produkter som används i byggnationer av vårdfastigheter redan finns bedömda då kraven på att leverantörerna ska ha registrerat och bedömt produkterna innan användning har funnits under en längre tid. Av de produkter som registrerades i Locums byggprojekt under 2018 var 98 % bedömda av BVB.

Kemiska produkter i driftentreprenader

Locum har arbetat med utfasning och minskning av kemiska substanser som bedömts vara farliga för hälsa och miljö under en lång tid. Kemiska produkter som används i driftentreprenaderna ska registreras, inventeras och rapporteras årligen till Locum. Dessa steg görs i verktyget KLARA där ingående ämnen i produkterna kontrolleras mot SLL:s tvådelade utfasningslista¹⁸ för kemiska produkter och varor. Locums drift-entreprenörer får inte använda produkter som innehåller förbudsämnen. Inventeringar genomförda i KLARA under 2018 visade att inga förbudsämnen användes under året.

Ekologiska livsmedel

Att producera livsmedel ekologiskt innebär bland annat att kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel inte används, då användningen av dessa leder till spridning av gifter till mark och vatten medan användningen av konstgödsel leder till klimatpåverkan. All frukt som Locum köper in är ekologisk och den dominerande delen av det kaffe och te som Locum avropar är även det ekologiskt¹⁹. Locum har en löpande dialog med leverantören för att öka möjligheten att gå över till ytterligare ekologiska produkter.

2.2.5 Avfall

För att förebygga avfall, möjliggöra återanvändning och en hög materialåtervinningsgrad samt minska utsläpp av produkters miljö- och hälsoskadliga ämnen, behöver en resurseffektiv avfallshantering säkerställas.

¹⁷ Livscykelkriterier som bedöms av Byggvarubedömningen är exempelvis tillverkning av varan, emballage, bruksskede samt avfall och rivning.

¹⁸ Stockholms läns landsting, LS 2015-1281 Utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i kemiska produkter, avsnitt 4.2.4 Förbudsämnen fastigheter, fordon, fartyg samt för service av medicinteknisk utrustning och 4.2.5 Utfasningsämnen fastigheter, fordon och fartyg samt service av medicinteknisk utrustning, 2017

¹⁹ Vid den senaste mätningen utförd av Locum, som gjordes under 2017, var andelen ekologisk frukt 100 % och andelen ekologiskt kaffe och te 60 %.

Avfall från byggprocessen

Locum arbetar med att främja en resurseffektiv avfallshantering genom att exempelvis beakta avfallsmängderna innan de har uppstått, möjliggöra sortering, samt för en löpande dialog med verksamheterna, entreprenörerna och avfallsleverantörerna.

För att minska uppkomsten av byggavfall har Locum under 2018 kartlagt aktiviteter som i tidigare utredningar inom branschen visat sig bidra till att reducera mängden byggavfall. Exempelvis används BIM-modeller vid projektering, standardiserade tytrum har tagits fram, byggavfall följs upp kontinuerligt i byggprojekten och Byggvarubedömningen används för att dokumentera och undvika ej önskvärda kemikalier och produkter. Locum kommer fortsätta med dessa aktiviteter även framöver och bevaka utvecklingen av området inom branschen.

Avfallshanteringen krävs med att källsortering ska ske på plats enligt Sveriges byggindustriers *Resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning*. Locums mål är att en sorteringsgrad om minst 90 % ska uppnås i byggprojekten, vilket främjar och möjliggör en hög materialåtervinningsgrad. Under 2018 sorterades 92 % av det uppkomna avfallet på Locums byggarbetsplatser, vilket innebär att målet uppnåddes, se nedan tabell 6.

Tabell 6. Utfall för 2018 samt mål för 2018 och 2021 för sorteringsgrad av byggavfall.

Locums miljöplan	Utfall 2018 (%)	Mål 2018 (%)	Mål 2021 (%)
Andel sorterat byggavfall (%)	92	≥ 90	≥ 90

Avfall från verksamheterna och driften

Locum arbetar tillsammans med verksamheter och entreprenörer för att hanteringen av avfall från sjukhusen ska fungera så smidigt som möjligt. Från de verksamheter som vistas i Locums lokaler uppstår många slags avfall, som behöver behandlas olika beroende på vilken fraktion det är. Verksamheterna är beroende av flera avfallshanterare än Locum, t.ex. finns centrala avtal för vårdens specialavfall och kommunerna äger det hushållsliknande avfallet samt matavfallet. En löpande dialog och uppföljning av avfallsentreprenörer säkerställer en fungerande och flexibel avfallshantering som minimerar påverkan på miljö och hälsa. Locum möjliggör att verksamheterna kan källsortera sitt avfall och tillhandahålla kärl, dekaler och information om sorteringsrutiner.

Under 2018 har ett antal förbättringar skett, till exempel sker idag stöd och styrning av verksamhetsavfallet av en intern resurs och mötesserier med sjukhusen har startats upp i syfte om att få till ett effektivare arbetssätt. Verksamheternas avfallsfrågor har även flyttats över till Locums kundtjänst som nu finns för alla sjukhus.

Resultatet av verksamheternas avfall för 2018 kommer att redovisas på Locums hemsida i februari.

Hållbar upphandling

Locum gör aktiva ställningstaganden angående lämpliga ekonomiska, sociala och miljömässiga krav i varje upphandling beroende på vad som ska upphandlas. Miljökraven följs löpande upp enligt fastlagda processer och rutiner.

Se vidare under kapitel Kravställning vid upphandling och landstingets uppförandekod för leverantörer.

3 Socialt ansvarstagande, social hållbarhet, respekt för mänskliga rättigheter

Alla verksamheter inom landstinget ansvarar för att länets invånare behandlas likvärdigt och individuellt, för att ingen ska diskrimineras direkt eller indirekt och för att resurserna fördelas på ett rättvist och jämställt sätt. Alla invånare ska ha samma möjlighet att få tillgång till och ta del av den vård, trafik, kultur och service landstinget ger. Därtill ska kränkningar av mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter och korruption motverkas genom tillämpning av landstingets uppförandekod för leverantörer.

Människor i alla åldrar, med eller utan funktionsvariationer, ska uppleva att de vårdfastigheter Locum förvaltar präglas av trygghet och tillgänglighet.

Vi värdesätter och främjar mångfald och likabehandling. Diskriminering på grundval av etnisk tillhörighet, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, familjesituation, ålder, religion eller annan trosuppfattning, nationalitet, funktionsnedsättning, politiska åsikter, fackligt engagemang eller sexuell läggning får inte förekomma.

3.1 Styrdokument knutna till området

Stockholms läns landstings styrande dokument

- SLL Mål och budget 2018, LS 2017–0452
- Policy för inköp, LS 1303–0353
- Uppförandekod för leverantörer, LS 1303–0353
- Policy för delaktighet för personer med funktionsnedsättning, 2016–0469
- Jämställdhetspolicy, LS 0501–0052
- Folkhälsopolicy, LS 2016–0138
- Åtgärdsplan avseende nationella minoriteter och rätten att använda minoritetsspråk, LS 1003–0199
- Handlingsplan för arbetet med Barnkonventionen, LS 0503–0549
- HBT-policy, LS 1110–1297

Locum AB:s verksamhetsspecifika styrdokument

- Hållbarhetspolicy
- Affärsplan – av styrelsen beslutad affärsplan
- Regler avseende representation och motverkande av korruption
- Styrdokument fastigheter
- Årshjul för arbetsplatsträffar (APT) och det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM)
- Checklista Trygghetsrond – syftar till att identifiera områden inom eller utanför fastigheten som kan upplevas som otrygga av patienter, anställda och besökare.

Verksamhetsspecifika styrdokument, processer/rutiner, mallar, checklistor samt rutiner för uppföljning och kontroll ingår i Locums ledningssystem.

Övriga krav/verktyg Samtliga ”Styrdokument fastigheter” finns tillgängliga via Locum.se under rubriken ”Verktygen för samarbetspartners” och används som kravställning vid upphandling.

3.2 Jämställdhet och jämlikhet

För att öka kompetensen inom områdena jämställdhet och jämlikhet ska alla medarbetare inom SLL genomgå utbildningar rörande HBTQ, normer, kön, och sexualitet, en ytterligare utbildning är utbildningen i att undanröja hinder, som behandlar hur man skapar tillgänglighet för alla.

I den chefsintroduktion som genomförs för samtliga nya chefer ingår utbildning om jämställdhet och jämlikhet (fungerar som attityd- och beteendepåverkan).

I Locums kommunikation, tryckt såväl som digital, strävar vi alltid efter att i bild och text påvisa den mångfald som vistas i sjukvårdsfastigheterna och bland dem som arbetar på Locum. Tilltal och bildmanér ska vara inkluderande och ha ett personligt tilltal.

Locum är med och mäter jämställdheten enligt Nyckeltalsinstitutets jämställdhetsindex (JÄMIX) vartannat år i samband med att SLL deltar. Detta visar hur jämställdheten ser ut i organisationen. I den rapport avseende Locum jämförs resultaten i organisationen med andra deltagande företag och organisationer. Locum får även en bild av utvecklingen över tid som ger oss underlag för att bedriva ett målinriktat jämställdhetsarbete. Nästa mätning genomförs 2019.

I Locums kontorslokaler finns möjlighet till anpassning och avhjälpa hinder för funktionsnedsatta i syfte att kunna tillvarata arbetsförmåga hos nuvarande och blivande medarbetare.

Locum har under lång tid haft en jämn könsfördelning där likalöner för lika arbete är en självklarhet och i enlighet med årets lönekartläggning som genomförs i samverkan med fackliga företrädare kommer justeringar att ske i löneprocessen 2019. Lika löner för lika arbete är en självklarhet och i enlighet med 2018 års lönekartläggning kommer justeringar att ske under 2019.

3.2.1 Årshjul för APT och SAM

I Locums etablerade struktur för arbetsplatsträffar (APT) och det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) framtaget i samverkan med skyddsombuden, finns bland annat diskussionsfrågor och normspel som rör diskriminering, kränkningar, trakasserier, jämställdhet, jämlikhet och mångfald.

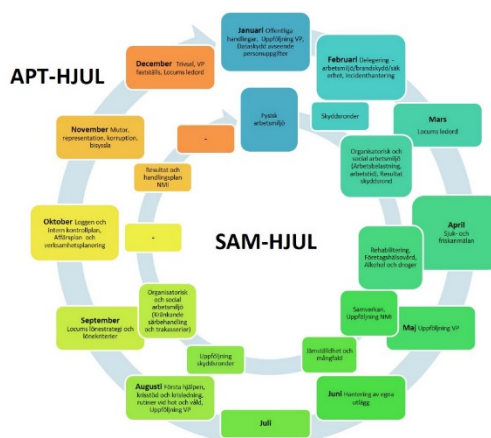

Illustration: Ett årshjul för arbetsplatsträffar (APT) och det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM), reviderades utifrån nya krav under 2018.

3.3 Tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till verksamheter som bedrivs i de lokaler vi förvaltar och vår kommunikation ska vara tydlig, lättillgänglig, användbar och anpassad till olika målgruppers behov.

Bemötande – möta människor med respekt

Locum arbetar med att utveckla och förbättra bemötandet i det dagliga arbetet i mötet med kunder och kollegor. Samverkansrådet för fysisk tillgänglighet är delaktiga i Locums arbete kring bemötande.

En insiktsdag gällande tillgänglighet och normkritiskt tänkande har utarbetats i samråd med medlemmar i Locums samverkansråd för tillgänglighet. Under 2018 genomfördes två insiktsdagar för personal inom förvaltnings- och projektavdelningen inom Locum. Utbildningen ingår nu i Locums obligatoriska introduktionsutbildning och återkommer därmed kontinuerligt kommande år.

Locum deltog under året vid seminarium som arrangerade av Myndigheten för delaktighet samt i de seminarier som arrangerats av länets organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

Kommunikativ tillgänglighet – användarvänlig kommunikation

Allt som skrivs och visas i bild på Locums hemsida har tillgänglighetsfokus. Under 2018 har Locum arbetat med tillgänglighetsanpassa digital text i enlighet med EU-direktiv från 26 oktober 2016 och som ska vara fullt inarbetat i september 2019. Exempelvis har dokument-mallar anpassats, färg och formspråk och en intern utbildning har genomförts för de medarbetare som har redaktionsrättigheter.

Locum har kontinuerliga möten med samverkansrådet för fysisk tillgänglighet. Rådsmedlemmar har delats in i resursgrupper som har varit med och granskat samt påverkat utformning av bland annat vård och entréhallsmiljöer. Exempel på andra aktiviteter är gemensamt studiebesök i en sjukhusentré för att följa upp synpunkter och ge möjlighet till feedback inför fortsatt planering framåt i andra projekt och fastigheter.

Fysisk tillgänglighet, öppenhet och samverkan

"När man provar att sitta i rullstol förstår man varför spaken till blandaren vid handfatet behöver vara så lång så att den är nåbar och varför mikron i personalrummet ska placeras i bänkhöjd."

Alla måste kunna ta sig fram på ett sjukhus. Att vårdfastigheternas utformning tar hänsyn till människors olika funktionsnedsättningar är därför A och O.

Under året har Locum genomfört insiktsutbildningar som syftar till att säkerställa intern kompetens inom området för att möta upp de krav som SLL ställer på samtliga bolag och förvaltningar. Utbildningen baseras på landstingets policy, lagkrav och riktlinjer samt prova-på-övningar som exempelvis att sittandes i rullstol förflytta sig i vårdmiljöer, för att ge en ökad insikt och förståelse av den fysiska miljön.

Locums samverkansråd för fysisk tillgänglighet hjälper till att hitta smarta och enhetliga sätt som ökar sjukhusens tillgänglighet.

Locum arbetar ständigt med förbättringar och innovationer inom området vilket skapar en mer tillgänglig fysisk miljö. En sådan innovation är en ny typ av entrématta med integrerat ledstråk som succesivt planeras in i sjukhusens entrémiljöer.

Locum arbetar löpande med tillgänglighetsinventeringar för att identifiera och åtgärda enkelt avhjälpna hinder (EAH) i landstingets vårdlokaler och fastigheter. Detta är även ett sätt att kvalitetssäkra att arbetet med tillgänglighet utvecklas framåt. Under 2018 inventerades universitetssjukhusen och dokumenterades i databasen REQS.

Allas arbetsförmåga tillvaratas

I Locums kontorslokaler finns möjlighet till anpassning och avhjälpa hinder för funktionsnedsatta i syfte att kunna tillvarata arbetsförmåga hos nuvarande och blivande medarbetare.

3.4 Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724) trädde i kraft 2010. De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige är sverigefinnar, romer, tornedalingar, samer (som även är ett urfolk) och judar. De historiska minoritetsspråken är finska, romani chib, meänkieli, samiska och jiddisch.

Målet är bland annat att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Locum deltar i de samråd som arrangeras av SLL med minoritetsgrupper samt följer landstingets åtgärdsplan för nationella minoriteter. Detta för att föra en aktiv dialog med intressegrupper och därefter kunna prioritera rätt insatser för att stödja minoritetsspråken. Locum har på den publika webbsidan locum.se grundinformation om Locums uppdrag och roll även på engelska och finska, samt kontaktinformation till finsktalande personer inom Locum

I verktyget för intern kompetenshantering, ProCompetence, kan medarbetaren själv registrera aktuella uppgifter gällande medarbetarnas språkkunskaper. Här finns också minoritetsspråken upptagna.

I samband med exempelvis byggnationer har vissa skyltar information på olika språk. Ett exempel är Södertälje sjukhus, där det finns information på svenska, engelska, finska och arabiska. Vilka språk som väljs ut vid vilket tillfälle arbetar Locum fram tillsammans med kommunen, som ofta har god lokalkännedom.

Varje år uppmärksammas de nationella minoriteternas nationaldagar exempelvis på Locums digitala bildskärmar som finns på ett stort antal sjukhus.

3.5 Barnkonventionen

Alla verksamheter som är finansierade av SLL ska arbeta för att barnkonventionen omsätts i praktiken och utifrån varje verksamhets uppdrag. Detta innebär bland annat att arbeta systematiskt med att bemöta, kommunicera med och göra barn och unga delaktiga utifrån deras perspektiv och förutsättningar.

3.5.1 Förvaltning, utveckling och uthyrning av lokaler i landstingets vårdfastigheter:

Tillgänglighetskrav för barn och barnperspektivet tillgodoses i projekt där verksamhetsyta är dedikerad till barn/ungdomar, som bland annat framgår av kapitel 1.1 Förvaltning, utveckling och uthyrning av lokaler i landstingets vårdfastigheter.

"...Familjen spelar en betydande roll som ett komplement till den vård och omsorg som samhället erbjuder. Närstående förväntas ofta vara en vårdgivarresurs i den offentliga vården. Sett ur ett barnperspektiv är av särskild betydelse att barn har förälder/närstående i sin närhet under vårdtiden, varför vårdrum på en barnavdelning ska erbjuda tillräckligt utrymme för övernattade förälder/närstående..."

3.5.2 Några aktiviteter under 2019

Under 2019 kommer en paketering och samordning av hållbarhetsarbetet att genomföras i syfte att tydliggöra vad vi redan gör och vad vi behöver förbättra och utveckla. Ett sådant område är barns rättigheter.

Checklista för Trygghetsrond kompletteras med ett barnperspektiv – Trygghetsronder syftar till att identifiera områden inom eller utanför fastigheten som kan upplevas som otrygga av patienter, anställda och besökare.

Locums övergripande anvisning Fysisk tillgänglighet, under Styrdokument fastigheter på locum.se, kompletteras med ett barnperspektiv.

3.6 Folkhälsa

I Locums uppdrag ingår att bevaka att landstingets byggnader inte utgör någon risk för hälsan för de människor som vistas i byggnaderna. I egenskap av företrädare för fastighetsägaren måste Locum iaktta de skyldigheter som åligger fastighetsägaren.

Förutom att följa lagkrav och andra riktlinjer avseende sjukvårdsfastigheter, bör fastigheterna bidra till att patienter, besökare och anställda möts av en god miljö, som stödjer tillfrisknande och bidrar till en hälsofrämjande arbetsmiljö över dygnets alla timmar.

Allt sammantaget ska leda till en inomhusmiljö som är bra att vistas i, en god bebyggd miljö samt minimera risken för framtida saneringsbehov.

Byggnadsföroreningar

Byggnadsföroreningar är ett samlingsnamn på inbyggda material och installationer innehållande ämnen som kan utgöra risker för omgivningen om dessa inte hanteras korrekt. I Locums uppdrag ingår att bevaka att landstingets byggnader inte utgör någon risk för omgivning och miljö. I den omfattande ny- och ombyggnadsfas av fastighetsbeståndet som SLL är inne i, sker vid ombyggnationerna omfattande saneringar av identifierade byggnadsföroreningar såsom asbest och kvicksilver. För att förebygga och undvika framtida inbyggda byggnadsföroreningar används bedömningssystemet Byggvarubedömningen.

Se även kapitel 2. Effektivt miljöarbete, omsorg om miljön.

Byggvarubedömningen (BVB)

Bedömningssystemet syftar till att främja produktutvecklingen mot en giftfri och god bebyggd miljö. Vid ny- och ombyggnationer ställs krav på att material och produkter som används och byggs in, ska vara bedömda enligt Byggvarubedömningens kriterier. Locum ska alltid, så långt det är möjligt, använda Rekommenderade eller Accepterade produkter som bedöms vara bäst ur ett miljö- och hälsoperspektiv.

Se även kapitel 2. Effektivt miljöarbete, omsorg om miljön.

Anpassade miljökrav i upphandlingar för teknisk drift

I alla driftupphandlingar ställs anpassade miljökrav. För material och varor innehållande kemikalier ska SLL:s utfasningslista ligga till grund för de beslut som tas i syfte om att välja alternativ som inte påverkar hälsa eller miljö negativt. Locum använder verktyget KLARA för att inventera och rapportera kemikalier som används i driften. Vanliga driftkemikalier kan vara smörjoljor, drivmedel, klottersaneringsmedel och skadedjursbekämpningsmedel. Alternativa metoder ska alltid prövas framför kemikaliekrävande metoder.

Se även kapitel 2. Effektivt miljöarbete, omsorg om miljön.

Säkerhet i byggprojekt

Säkerheten och arbetsmiljön, för de egna medarbetarna och för de som arbetar på uppdrag av Locum, är alltid högt prioriterat. Under 2018 har de rutiner och checklistor för uppföljning av arbetsmiljöfrågor implementerats följts upp. Locum har även anställt en arbetsmiljöingenjör med uppgift att samordna arbetsmiljöarbetet på Locums byggarbetsplatser. Målet är att arbeta förebyggande och minska risken för att olyckor sker på arbetsplatserna där byggprojekten är särskilt utsatta. Sedan våren 2016 deltar Locum i arbetsmiljögruppen i föreningen Byggherrarna.

Håll nollan – samverkan för noll olyckor i byggbranschen

Locum är en av initiativtagarna och aktörerna i organisationen *Samverkan för noll olyckor i byggbranschen*. Håll Nollan <http://hållnollan.se/> är en uppmaning och en påminnelse om en av de absolut viktigaste frågorna för dem som arbetar i bygg- och fastighetsbranschen i Sverige – att ingen ska skada sig på byggarbetsplatser.

Finns även som aktivitet under rubriken Nöjda och stolta medarbetare.

Obligatorisk ventilationskontroll (OVK)

Locum genomför obligatorisk ventilationskontroll (OVK) vart tredje år på samtliga objekt. Under 2018 har OVK besiktningar och åtgärdande av brister efter OVK från tidigare utförda besiktningar utförts enligt plan. Inom digitaliserad utveckling så har Locum inom området OVK under hösten 2018 påbörjat framtagande av en automatiserad visualisering av framdrift i att åtgärda brister efter OVK.

Internet of things för att förbättra kontroller av luftkvalitet

Under 2018 har Locum fortsatt att delta i utvecklingsprojekt inom Internet of things (IoT), till-sammans med Vasakronan, Stockholms stad, Förvaltaren, SISAB och REQS System. Utvecklingsprojektets syfte är att med hjälp av sensorer förbättra kvaliteten och effektiviteten vid kontroller av ventilation och luftkvalitet. Projektområdet har avgränsats till ventilation och luftkvalitet, men vi ser framöver att IoT innebär stora

möjligheter att bland annat användas vid övriga kontroller och besiktningar inom regionens fastigheter. Utvecklingsprojektet fortgår under 2019.

Digital Demo Stockholm (DDS) - Energieffektiv vård

Under 2018 startades rubricerat projekt vars syfte är att deltagande industriföretag (Vattenfall, Ericsson och Telia) tillsammans med fastighetsägare och vården ska kunna ta befintlig beprövad IoT-teknik som de använder i andra sammanhang och med den göra så att regionen kan minska sin energiförbrukning ytterligare. Deltar i projektet förutom ovan nämnda industribolag gör även Danderyds sjukhus, LSF och KTH. Projektet kommer att löpa på till mitten av 2020.

För Locums medarbetare

Locum har, som många andra företag, en friskvårdspeng som kan nyttjas för ett stort antal aktiviteter som främjar hälsa i ett brett perspektiv. Inom Locum har alla möjligheter till hälsoundersökning med jämna mellanrum. Inom Locum har alla chefer genomgått en intern utbildning i Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö, vilket har inneburit att cheferna blivit medvetna om tidiga signaler på ohälsa och att insatser kunnat sättas in.

4 Nöjda och stolta medarbetare

Arbetsmiljön på Locum uppmuntrar till engagemang, delaktighet och samarbete. Vi erbjuder en säker, trygg och utvecklande arbetsmiljö som främjar god hälsa och som ger utrymme för en balans mellan arbete och fritid. Vi har en arbetsmiljö med marknads- mässiga och jämställda ersättningsnivåer.

Nedan ur Locums Hållbarhetspolicy

- 16. Vi har en god arbetsmiljö som främjar god fysisk och psykosocial hälsa samt balans mellan yrkes- och privatliv.
- 17. Vår arbetsplats är inspirerande och utvecklande – vi möter varje människa med respekt, empati och tillit samt tillvaratar den kunskap, erfarenhet och förmåga som varje individ bidrar med.

4.1 Styrdokument knutna till området

Stockholms läns landstings styrande dokument

- SLL Mål och budget 2018, LS 2017–0452
- Personalpolicy, LS 0909–0750
- Samverkansavtal om arbetsmiljö och medbestämmande, LS 0300–0088

Se även styrdokument för *Socialt ansvarstagande, social hållbarhet, respekt för mänskliga rättigheter och Antikorruption*.

Locum AB:s verksamhetsspecifika styrdokument

- Hållbarhetspolicy
- Affärsplan – av styrelsen beslutad affärsplan
- Regler avseende representation och motverkande av korruption
- SAM - Rutiner, handlingsprogram och checklistor knutna till det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM)
- Samverkansavtal
- Medarbetarguide
- Årshjul för arbetsplatsträffar (APT) och det systematiska arbetsmiljö- arbetet (SAM)

Verksamhetsspecifika styrdokument, processer/rutiner, mallar, checklistor samt rutiner för uppföljning och kontroll ingår i Locums ledningssystem.

4.2 Mål, indikatorer och utfall

Nöjda och stolta medarbetare	Mål 2017	Utfall 2017	Mål 2018	Utfall 2018	Mål 2019	Mål 2020	Mål 2021
Medarbetarskapsindex	78	81	79	82	79	80	80
Ledarskapsindex	78	81	79	84	79	80	80
Totalindex ²⁰	76	79	78	81	79	80	80

²⁰ | Totalindex ingår alla för SLL gemensamma frågor och samtliga frågor i Medarbetarskaps- och Ledarskapsindex.

4.3 Attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare

De utmaningar som väntar Locum under de närmaste åren är stora. Samtidigt som Locum genomför en rad mångmiljardprojekt i en av landstingets största satsningar någonsin för framtidens hälso- och sjukvård, ska vi öka kundnöjdheten och nå visionen att bli en av Sveriges bästa fastighetsförvaltare. Utmaningarna innebär också möjligheter och är en av våra konkurrensfördelar.

Samhällsnytta

Locum agerar på en marknad, där konkurrensen om kompetensen är mycket hög. Genom Locums uppdrag att förvalta och utveckla landstingets vårdfastigheter, kan vi erbjuda såväl utvecklande som utmanande arbetsuppgifter med hög grad av samhällsnytta och på det sättet lockar vi nya medarbetare från såväl offentliga som privata verksamheter.

Stockholmsområdet har under de senaste åren präglats av ett flertal stora bygg- och infrastrukturella byggprojekt. Det har medfört att efterfrågan på ett flertal kompetenser varit hög, vilket även har präglat Locums personalomsättning. Ett stort fokus har till följd av detta lagts på rekrytering av ett flertal kompetenser.

”Du får jobba med de mest komplexa fastigheter som finns, ansvara för utmanande byggprojekt, får en kontinuerlig utveckling av kompetens och arbetssätt, samtidigt som du arbetar tillsammans med kollegor med hög kompetens i en kultur som präglas av tydliga ledord och ordning och reda. Vårt samarbete kollegor emellan präglas av öppenhet och hjälpsamhet.”

Årlig medarbetarundersökning

Den årliga medarbetarundersökningen NMI (Nöjd-Medarbetar-Index) genomfördes under oktober månad. Resultatet presenterades i november, se tabell under Mål, indikatorer och utfall.

4.3.1 Kompetensförsörjning, utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling

Kompetensutveckling och kompetensförsörjning är av strategisk betydelse för att Locum ska kunna möta och genomföra de utmaningar bolaget står inför. Locum vill stimulera till karriärutveckling genom att visa på möjliga vägar inom kompetensområdet eller genom rörlighet inom Locum. Vi har under 2018 fortsatt utvecklingen av Locums arbetsgivarvarumärke i syfte att attrahera och behålla/vidareutveckla medarbetare.

Exempel på större kompetensutvecklingsaktiviteter som genomförts under perioden är en projektledarutbildning som genomförs kontinuerligt för såväl interna som externa projektledare, samt introduktionsutbildning för medarbetare och chefer på förvaltningsavdelningen.

Locum AB använder relativt få externa konsulter. Vi har rekryterat personal till vakanser som tidigare var bemannade med inhyrd personal. Vi ser fördelar i att ha kompetens i form av egen anställd personal – det tryggar kompetensöverföring över tid och bedöms vara mindre kostsamt ekonomiskt och mindre resurskrävande totalt sett. Inför varje projektuppstart övervägs noggrant om det inte i första hand finns intern kompetens. De konsulter som ändå anlitas avropas via de ramavtal som SLL tecknat.

Kompetenskrav, KOLL och ProCompetence

Vi arbetar sedan flera år enligt en inarbetad och väl etablerad process för medarbetarsamtal och kompetensutvecklingsplan, i enlighet med landstingets modell för kompetensplanering, KOLL. Modellen, tillsammans med IT-stödet ProCompetence, erbjuder ett effektivt verktyg för att få en överblick av den befintliga kompetensen i verksamheten och vilken kompetens som behövs utifrån verksamhetens mål och uppdrag. Utifrån de kompetenser som anges i ProCompetence har vi upprättat en chefsutvecklingstrappa. I syfte att ytterligare tydliggöra kompetenskrav har även en utvecklingstrappa för projektledare uppdaterats och implementerats. En motsvarande trappa för förvaltare är under utarbetande. En kompetenstrappa möjliggör systematiskt angreppssätt att identifiera en rolls kompetenskrav och vilka krav som ställs för att utvecklas inom rollen.

4.3.2 Gott och inkluderande ledarskap

Locums chefsutvecklingsinitiativ utgår från landstingets riktlinjer för chefsförsörjning och syftar bland annat till att stärka chefernas kommunikativa förmåga, stötta och utveckla deras värdegrundsbaserade ledarskap samt säkerställa att de arbetar mål- och resultat-inriktat.

Ett internt utvecklingsprogram för Locums personalledande chefer, som påbörjades under 2017, har fortsatt under 2018 och kommer att fortgå även under 2019.

Det chefsforum som infördes under 2017 ledd av HR, har fortsatt under 2018 och ger utrymme för att diskutera alla typer av personalfrågor, arbetsmiljö och möjlighet att säkerställa kunskap hos chefer om tidiga signaler, arbetsbelastning och balans mellan krav och resurser. En första utvärdering visade på mycket hög upplevd nytta bland cheferna.

Nya chefer har under året gått chefsutbildningar och under hösten påbörjades ett internt ledarutvecklingsprogram, som kommer att fortsätta under 2019. Målet med detta är att öka förmågan till strategisk planering, skapa enhetligt arbetssätt i ledarskapet och öka nätverkandet i syfte att skapa *Ett* Locum som en del av *Ett* landsting. Tre av Locums medarbetare deltog i SLL:s satsning Morgondagens chef, ett led landstingets chefsförsörjningsprocess.

Under det intensiva arbete som genomförs med utbyggnad och förändring av vårdens fastigheter i linje med Framtidens hälso- och sjukvård, har Locum strävat efter öppen och transparent kommunikation och tydliga kommunikationsvägar. Internt innebär det bland annat regelbundna morgonsamlingar och Vd-information, arbetsplatsträffar (APT), tydlig information på intranätet och kontinuerlig avstämning med de fackliga organisationerna.

4.4 God arbetsmiljö för medarbetare, besökare och leverantörer

Locum har när det gäller arbetsmiljö ett arbetsgivaransvar och ett fastighetsägaransvar. Som företrädare för byggherren (SLL) har Locum ett arbetsmiljöansvar vid byggnads- och anläggningsarbetet. Ingen medarbetare ska riskera fysisk eller psykisk skada på sin arbetsplats. Vi arbetar med att stärka chefers kunskap och förmåga att snabbt se och åtgärda psykosocial och fysisk ohälsa samt risker i arbetsmiljön.

Locum har även ett fastighetsägaransvar för allmänna ytor som Locum råder över, såsom sjukhusentréer och kulvertar. Locums ansvar för att samordna arbetsmiljöfrågor innebär bland

annat att se till att arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas, klara ut vem som skall stå för olika åtgärder och fördela skyddsansvaret.

Hälsa och friskvård

Locum ska vara ett föredöme när det gäller hälsa och friskvård och har därför ett aktivt och förebyggande hälso- och friskvårdsarbete. Chefer har utbildats i arbetsmiljö utifrån Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk, social arbetsmiljö. Sjukfrånvaro följs noga upp för att vi ska kunna arbeta förebyggande med åtgärder. En aktivitet som understryks att alla chefer ska göra, är att ha kontinuerliga uppföljningar med sina medarbetare samt genomföra arbetsplatsträffar regelbundet. Det senare är ett forum för diskussioner rörande arbetsmiljö och åtgärder för att komma till rätta med eventuell ohälsa.

Locums medarbetare har under 2018 beretts möjlighet till en hälsoundersökning och i samband med denna genomförs samtal med såväl sjuksköterska och läkare. Det övergripande resultatet påvisar att ett flertal medarbetare redovisar upplevd stress. Detta resultat samvarierar med resultatet från JÄMIX och Locums uppföljning av anledningar till sjukfrånvaro samt resultatet från medarbetarenkäten.

Locum har, som många andra företag, en friskvårdspeng, som kan nyttjas för ett stort antal aktiviteter som främjar hälsa i ett brett perspektiv. Även subventionering av lunch samt SL-kort ska främja att medarbetare äter lunch och nyttjar kollektivtrafiken i största möjliga mån.

Låg sjukfrånvaro

Under 2018 fortsatte det proaktiva och förebyggande arbetet för att minska sjukfrånvaron, med fokus på att få chefer att uppmärksamma tidiga signaler på ohälsa, upprätta handlingsplaner och genomföra åtgärder för att undvika långvarig sjukskrivning.

Sjukfrånvarons utveckling följs upp både totalt och uppdelat på män och kvinnor. Åtgärder har genomförts för att öka frisktalerna och minska sjukfrånvaron för en eller flera yrkesgrupper. Frisktal avser andelen anställda med 0-5 sjukdagar per år.

Sammantaget har Locum fortsatt en mycket låg andel sjukfrånvaro och vi fortsätter vårt arbete med tidiga insatser vid signaler på ohälsa, uppföljning av korttidsfrånvaro och stöd från HR i alla rehabiliteringar. Dock har den totala sjukfrånvaron av ordinarie arbetstid ökat något för samtliga medarbetare, för såväl kvinnor som män. Tydligast syns ökningen bland kvinnor och i intervaller av sjukfrånvaro på 1-5 dagar och 6-14 dagar. Vi ser glädjande nog en stor minskning när det gäller långtidssjukfrånvaro. Det senaste året har stort fokus legat på att arbeta med tidiga insatser för att förebygga långa sjukskrivningar.

HR medverkar i alla rehabiliteringsärenden som stöd och rådgivare till chef. Uppföljning av antal rehabiliteringsfall, status och kostnader levereras månadsvis till ledningsgruppen, uppföljning av handlingsplaner efter skyddsronder görs två gånger/år.

Skyddsronder

Skyddsronder på huvudkontor och lokal/projektkontor genomförs en gång/år eller vid behov.

Håll nollan – samverkan för noll olyckor i byggbranschen

Fortsatt arbete i organisationen Håll nollan där Locum är en av initiativtagarna och aktörerna för *Samverkan för noll olyckor i byggbranschen*. Håll Nollan <http://hållnollan.se/> är en

uppmaning och en påminnelse om en av de absolut viktigaste frågorna för oss som jobbar i bygg- och fastighetsbranschen i Sverige – att ingen ska skada sig på våra byggarbetsplatser.

Riktlinjer Arbetsmiljö vid byggnads- och anläggningsarbeten

Riktlinjer *Arbetsmiljö vid byggnads- och anläggningsarbeten* används som kravställning vid upphandling av de leverantörer som genomför byggnads- och anläggningsarbeten enligt uppdrag av Locum

Ordnings- och skyddsregler

Ordnings- och skyddsregler är implementerade på byggarbetsplatserna. Finns även publicerade på locum.se.

Entreprenörsutbildningar, utbildning för leverantörer

Locum har ett flertal utbildningar som ska genomföras av de leverantörer/entreprenörer som arbetar på uppdrag av Locum. Bland annat "Att arbeta för Locum i sjukhusmiljö". Utbildning för ramavtalade leverantörer avseende Locums Styrdokument fastigheter genomförs löpande.

4.4.1 Jämställdhet och jämlikhet

Se kapitel 3.2 under Socialt ansvarstagande, social hållbarhet, respekt för mänskliga rättigheter

4.4.2 Samverkan och dialog med arbetstagarorganisationerna

Mellan Locum AB och de fackliga organisationerna finns ett Samverkansavtal; ett kollektivavtal med rubriken "Samverkan i Locum AB". I samverkansavtalet framgår hur arbetsgivaren och de fackliga organisationerna gemensamt ser på kommunikation inom företaget, dels mellan chefer och medarbetare och dels mellan representanter för arbetsgivaren och de fackliga organisationerna.

Syftet med samverkansavtalet är att underlätta samverkan mellan parterna och öka de anställdas möjlighet till delaktighet. Det ska också understödja en fortlöpande utveckling av verksamheten. Utgångspunkten för samverkan är att så många frågor som möjligt behandlas av dem som direkt berörs i sitt arbete. Individens inflytande är basen i samverkanssystemet. Arbetsplatsträffar och planeringssamtal är två grundläggande former för samverkan i Locum. Därutöver sker samverkan mellan arbetsgivaren och de anställdas organisationer i samverkansgrupp.

Samverkansgruppen träffas regelbundet, 5-6 gånger per termin. I gruppen, som leds av Vd, finns representanter såväl för Locum som för de fackliga organisationerna. Behandling av en fråga i samverkansgruppen ersätter information och förhandling enligt MBL:s regler. Samverkansgruppen är tillika Locums skyddskommitté.

Inom Locum finns tre fackklubbar

Fackklubb	Ordförande 2018
Akademikerföreningen SACO	Sandra Carlsvärd
Vision	Leif Engström
Ledarna	Karin Sjöndin

5 Antikorruption

5.1 Ansvarsfulla och etiska affärsmetoder

Vårt arbete präglas av hög affärsmässig etik. Vi arbetar för att förebygga oegentligheter och all form av korruption samt givande och tagande av muta. Som anställda i ett landstingsägt bolag har vi alla ansvar för att aldrig missbruka vår ställning. Vi accepterar aldrig erbjudande om förmåner eller otillbörliga gåvor och visar stor försiktighet i umgänget med leverantörer och kunder. Vi bestämmer villkor för betalning i samband med att vi beställer varor eller tjänster och betalar i enlighet med överenskomna villkor.

Representation, resor och konferenser kan vid vissa tillfällen vara ett inslag i arbetet. All representation ska kännetecknas av måttfullhet.

5.2 Ansvar i leverantörskedjan

Vi kvalitetssäkrar att de produkter och tjänster som vi levererar uppfyller de krav som våra kunder och vi själva ställer. Detta görs genom olika typer av kontroller och uppföljningar av såväl leverantör som leverans.

Locum strävar efter att samarbeta med leverantörer som uppfyller och efterlever de grundläggande rättigheterna i landstingets uppförandekod och att inte göra affärer med leverantörer som skulle kunna skada Locum och landstinget. Vi ställer relevanta ekonomiska, sociala och miljömässiga krav vid upphandling. Vid varje upphandlingstillfälle görs en bedömning om det är tillämpligt att använda landstingets uppförandekod för leverantörer. Bedömningen görs utifrån riskområden och i det fall det som ska upphandlas kan utgöra en riskbransch används landstingets uppförandekod. Exempel på sådana upphandlingsområden är byggentreprenader och upphandlingar som rör städning och utemiljö.

Locum har rätt att kontrollera leverantörens efterlevnad av kraven, vid allvarliga brister har vi rätt att kräva vite eller att häva avtalet.

5.3 Styrdokument knutna till området

Stockholms läns landstings styrande dokument

- Anti-korruptionspolicy, LS 2015–1342
- Riktlinjer för anti-korruption och representation, LS 2015–1324
- Tillämpningsanvisningar för bisyssla, LS 2017–1339
- Policy för inköp, LS 2017–1197
- Uppförandekod för leverantörer, LS 2013–0353

Locum AB:s verksamhetsspecifika styrdokument

- Hållbarhetspolicy
- Regler avseende representation och motverkande av korruption
- Sekretessavtal

Verksamhetsspecifika styrdokument, processer/rutiner, mallar, checklistor samt rutiner för uppföljning och kontroll ingår i Locums ledningssystem.

Övriga krav/verktyg

- Visselblåsarfunktion

- Obligatorisk årliga utbildning avseende *Regler avseende representation och motverkande av korruption* via Lärtorget.

Nedan ur Locums Hållbarhetspolicy

- 1. Kundens behov och önskemål tillsammans med etisk, social, ekonomisk och miljömässig hänsyn är utgångspunkten vid val av lösningar. Vi har dialog med våra intressenter för att skapa delaktighet och få underlag för framtida behov och förväntningar.
- 13. Vårt arbete präglas av hög affärsmässig etik. Vi arbetar för att förebygga oegentligheter och all form av korruption samt givande och tagande av muta.
- 14. Representation, resor och konferenser kan vid vissa tillfällen vara ett inslag i arbetet. All representation ska kännetecknas av måttfullhet.

5.4 Mål, uppföljning och genomförda aktiviteter under året

Locums mål är att samtliga medarbetare ska känna till och efterleva Locums regler avseende representation och motverkande av korruption.

Regler avseende representation och motverkande av korruption

Under 2017 arbetades *Regler avseende representation och motverkande av korruption* fram. Locums regler förtydligar det som gäller specifikt för vårt ansvarsområde utifrån krav i SLL:s styrande dokument:

- Anti-korruptionspolicy för Stockholms läns landsting LS 2015-1342
- Stockholms läns landstings riktlinjer för antikorruption och representation LS 2015-1342
- Rese- och mötespolicy för Stockholms läns landsting LS 2015-1341
- Stockholms läns landstings riktlinjer för resor och möten i tjänsten LS 2015-1341
- Riktlinjer för bisysslor inom Stockholms läns landsting LS 0708-0861 samt Tillämpningsanvisningar bisyssla LS 2017-1339.

För att kontinuerligt påminna oss om vad som gäller, hålls diskussioner kring dessa regler regelbundet på såväl företagsövergripande nivå, som på arbetsplatsträffar och under medarbetarsamtalet. Under 2018 reviderades reglerna utifrån landstingets ändrade styrdokument avseende bisysslor. Årlig obligatorisk utbildning i reglerna har genomförts via Lärtorget. Stickprovskontroll rörande bisysslor är genomförd. Information från Vd (brev samt information på locum.se) till leverantörer och samarbetspartners med påminnelse om SLL:s och Locums regler avseende mutor och andra oegentligheter.

Obligatorisk utbildning och uppföljning

Samtliga medarbetare har under 2018 genomgått den obligatoriska årliga utbildning om *Regler avseende representation och motverkande av korruption* via Lärtorget. Detta följs upp av närmaste chef. Statistik per avdelning tas fram ur Lärtorget.

Visselblåsfunktion

Locum har sedan 2012-08-23 haft en Visselblåsfunktion. Syftet med visselblåsfunktionen är att möjliggöra information om misstanke gällande oegentligheter. Information om visselblåsfunktionen är även tillgängliggjord för leverantörer, via locum.se.

Stickprovskontroll av bisysslor

Samtliga medarbetare påminns om att informera om eventuella bisysslor av närmaste chef vid det årliga medarbetarsamtalet. Stickprov rörande bisysslor genomfördes under 2018. Under perioden januari-februari 2017 genomfördes stickprovskontroller på samtliga nyanställda samt på medarbetare i nya roller. Tidigare stickprovskontroll på samtliga medarbetare genomfördes i augusti 2015.

Information från VD till leverantörer och samarbetspartners

I december 2018 skickades och publicerades ett julbrev från VD till Locums leverantörer och samarbetspartners, med en påminnelse om några av SLL:s och Locums regler.

Personalliggare implementerade i projekt, uppföljning av ID06

Av Locum initierade kontroller och revisioner genomförs kontinuerligt.

Genomföra bakgrundskontroll vid rekrytering för vissa funktioner

Genomförs kontinuerligt i de fall det är relevant.

Ny beslutsordning och avtal tecknas av "två i förening"

Ny beslutsordning för Locum AB och Landstingsfastigheter Stockholm (LFS) antagen, gäller från 20181101. Den nya beslutsordningen innebär att från och med 1 november 2018 ska "två i förening" granska och skriva under beslut och avtal överstigande ett värde av 200 000 kronor. Förändringen avser alla som har rätt att fatta beslut och skriva under avtal i den omfattning som beslutet gäller.

Bakgrunden till beslutet är att ge ökad trygghet för dem som skriver under beslut och avtal. Detta dels genom att kvaliteten på beslut och avtal ökar då det är fler personer som granskar dokumenten, dels minskar risken att någon kan komma att misstänkas för oegentligheter. Liknande system finns även inom andra bolag och företag.

Runda-bords-samtal

I maj 2018 genomfördes ett runda-bords-samtal mellan Locum (styrelseordförande och vd) och inbjudna leverantörer om hur förekomsten av svart arbetskraft kan förebyggas.

Uppföljning av landstingets uppförandekod för leverantörer

Se kapitel 1.6.2.

6 Intressenter och intressentdialog

Våra intressenter är de grupper eller personer som påverkar eller påverkas av vår verksamhet. Vi arbetar aktivt för att minimera vår verksamhets negativa påverkan på människa, miljö och samhälle. Genom intressentdialog skapar vi engagemang och delaktighet i – för vår verksamhet och vårt uppdrag – väsentliga frågor. Det vill säga frågor som direkt eller indirekt påverkar utvecklingen av landstingets vårdfastigheter och dess närmiljöer. Tabellen på följande sidor åskådliggör exempel på hur Locum omhändertagit frågor under 2018.

Intressent	Områden, ämnen	Dialogtillfälle/Kanal	Exempel på hur Locum omhändertagit väsentliga frågor under 2018
Ägare, styrelse, politiker	Aktuella beslut, policy-dokument, lagkrav och styrdokument. Färdigställande av ny-, om- och tillbyggnad.	Styrelsemöte, styrelseseminarium, invigning/spadtag, Informationsmöten, Kundtidningen Rum, Information på locum.se	Hållbarhetspolicy fastställd av styrelsen 12 april 2018, efter komplettering utifrån förändringar enligt Dataskyddsförordningen. Fastställande av IT- och informationssäkerhetspolicy efter komplettering med Dataskydd (Dataskyddsförordningen). Förändring av beslutsordning för Locum AB och Landstingsfastigheter Stockholm (LFS).
Kunder, hyresgäster	Trygghet, hållbar utveckling, säkerhet, miljö, utvärdering, kundnöjdhet. Pågående byggprojekt.	Kundmätning, driftmätning, trygghetsronder, veckovisa ronderingar, anvisningsfoldrar exempelvis elsäkerhets-anvisningar. Möten med sjukhusens miljörepresentanter i syfte att samarbeta kring sjukhusens avfall och energi. Dialoger kring landstingets miljöprogram. Pulsmöten, frukostmöten, kundmöten, Husguiden, kundernas intranät, digitala nyhetsbrev, kundtidningen Rum, invigning/spadtag, broschyrer, informationsblad, locum.se. Projektbedömning. Prioriteringsmodell. Utställningar, informations- och utbildningsfilmer. Projektspecifika miljöprogram utifrån landstingets miljöprogram och Locums miljöplan, bland annat för att minska energianvändningen och främja en god inomhusmiljö.	Samverkan i 7-SÄK, Svensk förening för sjukvårdssäkerhet. Utifrån resultatet av NKI- och driftmätning, samt genomförda Trygghetsronder har aktivitets- och åtgärdsplaner fram. Trygghetsronder har genomförts kontinuerligt under 2018. Kundrapporter (från förvaltningsplanen). Under 2018 genomfördes dialoger kring landstingets miljöprogram samt verksamheternas och Locums miljöplan. Digitala skärmar (informationstavlor) uppdaterades under 2018. Lednings- och samverkansmodell (LFO, Ledning förvaltningsområde) där även driftentreprenör deltar, vårdgivaren är adjungerad. Dialoger och kommunikationsinsatser har genomförts kontinuerligt under 2018. Under 2018 har ett flertal projektspecifika miljöprogram arbetats fram. Ny riktlinje avseende fastighetsföreningar publicerad.
Medarbetare, även framtida	Trivsel på arbetsplatsen,	Seminarier, workshops, morgonsamlingar, konferenser, arbetsplatsträffar (APT), bolagsövergripande utbildningar,	Hela organisationen har bidragit i omvärldsanalys och diskuterat vilka krav de viktigaste framtidstrenderna ställer på Locum och hur vi bör agera.

Intressent	Områden, ämnen	Dialogtillfälle/Kanal	Exempel på hur Locum omhändertagit väsentliga frågor under 2018
	utmaningar och pågående projekt	Business Arena, öppet hus för studenter och kollegor i branschen, informations- och utbildningsfilmer.	En Locum-gemensam framtidsspaning. Med olika seminarier berörde framtid och innovation på olika sätt, med syftet att etablera en gemensam kunskapsbas samt inspirera och utmana oss att möta framtiden mer innovativt. Insiktsdag gällande tillgänglighet och normkritiskt tänkande juni 2018. Ett flertal andra arrangemang har genomförts under 2018, bland annat Business Arena.
Samarbetspartners, leverantörer	Förvaltning och utveckling av vårdfastigheter Arbete i vårdens lokaler Hållbar utveckling	Webbplats, samrådsmöten, informations- och utbildningsfilmer, gå-turer, öppet hus för studenter och kollegor i branschen. "Runda-bord-samtal" tillsammans med styrelse och leverantörer. Externa remisser inför upphandlingar. Information/återkoppling efter upphandlingar. Benchmarking kring olika frågor rörande fastigheter och vårdfastigheter specifikt.	Information har publicerats kontinuerligt under rubriken <i>Verktygen För samarbetspartners</i> på locum.se . Reviderat Regler avseende representation och motverkande av korruption utifrån förändringar avseende bisysslor i SLL:s styrdokument. Under 2018 har samverkan avseende energi och miljö genomförts med bland andra Region Skåne och Västfastigheter. Fortsatt samverkan i (PTS) Program för Teknisk Standard, är ett system för att åstadkomma rätt kvalitet i programarbete, projektering, byggande och förvaltning. PTS ger stöd och styrning för alla som jobbar eller har uppdrag inom fastighetsförvaltningen. https://www.ptsforum.se/ Samverkan kring byggprodukter har genomförts tillsammans med Trafikförvaltningen och Förvaltningen för utbyggd tunnelbana under 2018. Dialog med Sweden Green Building Council (SGBC) kring anpassning av den nya manualen för Miljöbyggnad 3.0 till vårdfastigheter.
Invånare i Stockholms län, lokal-samhället	Medborgardialog	Pensionärsträffar med både pensionärsorganisationer i Stockholm och fd medarbetare på Locum, Business Arena, Husguiden, byggskyltar, vepor, digitala skärmar (informationstavlor), broschyrer, informationsblad, utställningar, informations- och utbildningsfilmer, boendemöten, gå-turer, trygghetsronder.	Dialoger och kommunikationsinsatser har genomförts kontinuerligt under 2018. Trygghetsronder har genomförts kontinuerligt under 2018.
Intresse-, bransch- och ideella organisationer	Hållbar utveckling, tillgänglighet, brand-skydd, styrdokument, benchmarking, LOU, hållbarhet, forskning och utveckling, FOU,	Brandskyddsföreningen bidrar till att sprida och utveckla fördjupade kunskaper om skadepreventivt arbete inom brandsäkerhet. Genom forskning och datainsamling kan vi samla brandsäker kunskap och göra den tillgänglig där den gör som mest nytta.	Riktlinjer skyltning omstrukturerad och uppdaterad med teknisk beskrivning. Insiktsdag gällande tillgänglighet och normkritiskt tänkande maj och juni 2018. Medverkan i standardiseringen (SIS TK/329) tillser aktualiserad kompetens inom Locum, påverkar nationell, europeisk och internationell standardisering så att skattebetalarnas intressen tillvaratas genom god standardisering vilken leder till god konkurrenssituation på marknaden och hög patientsäkerhet. En insiktsdag gällande

Intressent	Områden, ämnen	Dialogtillfälle/Kanal	Exempel på hur Locum omhändertagit väsentliga frågor under 2018
	fastighetsteknik, vårdlokaler, arkitektur, lokalplanering, fastighetsförvaltning	<p>Deltagande i SIS TK/329 säkerställer att Locum förvaltar och upphandlar de medicinska centralgasanläggningarna enligt gällande lagkrav, normer och standarder.</p> <p>Nätverksträffar, pensionärsträffar, samverkansmöten bland annat <i>Funktionshindersrörelsen i samverkan</i> (HSO), Delaktighet, handlingskraft, <i>Rörelsefrihet</i> (DHR) och <i>Synskadades riksförbund</i> (SRF), seminarier, utbildningar</p> <p>Dialoggrupp med Boverket för uppdatering av HIN, samverkansmöten med Trafikförvaltningen</p>	<p>tillgänglighet och normkritiskt tänkande har utarbetats i samråd med medlemmar i Locums samverkansråd för tillgänglighet.</p> <p>Insiktsdag gällande tillgänglighet och normkritiskt tänkande maj och juni 2018.</p> <p>Locum deltog under året vid seminarium som arrangerade av Myndigheten för delaktighet samt i de seminarier som arrangerats av länets organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.</p> <p>Dialoger och samverkan har genomförts kontinuerligt under 2018.</p> <p>Utvecklingsprojekt Universell utformning av ledstråk och valtor i Trafikförvaltningen och Locums publika miljöer</p>
Myndigheter	Myndighetsförfordningar, <i>Styrdokument fastigheter</i> etc	Myndighetsbesiktningar, hantering av eventuella brister efter besiktning	Flera av <i>Styrdokument fastighet</i> reviderade. http://www.locum.se/Verktygen/Styrdokument-fastigheter/

7 Revisors yttrande avseende den lagstadgade hållbarhetsrapporten

Till bolagsstämman i Locum AB, org.nr 556477-9378.

Uppdrag och ansvarsfördelning

Det är styrelsen som har ansvaret för hållbarhetsrapporten för år 2018 på sidorna 1-42 och för att den är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen.

Granskningens inriktning och omfattning

Min granskning har skett enligt FARs rekommendation RevR 12 *Revisorns yttrande om den lagstadgade hållbarhetsrapporten*. Detta innebär att min granskning av hållbarhetsrapporten har en annan inriktning och en väsentligt mindre omfattning jämfört med den inriktning och omfattning som en revision enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige har. Jag anser att denna granskning ger mig tillräcklig grund för mitt uttalande.

Uttalande

En hållbarhetsrapport har upprättats.

Stockholm den

Ernst & Young AB

Auktoriserad revisor